

UiT

**NORGES
ARKTISKE
UNIVERSITET**

Det juridiske fakultet

Det strafferettslige vernet av lyd- og bildemateriale som krenker privatlivets fred

Vilde Amundsen Øren

Liten masteroppgave i rettsvitenskap høst 2018

Innholdsfortegnelse

1	Innledning.....	1
1.1	Tema og problemstilling	1
1.2	Bakgrunn og aktualitet	1
1.3	Avgrensninger	3
1.4	Fremstillingen videre.....	4
2	Privatlivets fred	5
2.1	Innledning.....	5
2.2	Vernet etter Grunnloven § 102 og EMK artikkel 8.....	5
2.3	Vernet etter straffeloven § 267 og åndsverksloven § 104.....	7
2.4	Forholdet mellom retten til privatliv og ytringsfriheten.....	8
3	Strl. § 266 hensynsløs atferd	8
3.1	Innledende om bestemmelsen	8
3.2	«Annen hensynsløs atferd»	10
3.3	«Krenker en annens fred»	16
3.4	Domfellelse kan ikke skje dersom det utgjør et utillatelig inngrep i ytringsfriheten	19
4	Norges positive forpliktelser til å verne privatlivets fred.....	19
4.1	Innholdet i Norges positive forpliktelser.....	19
4.2	Vern av privatlivets fred etter norsk rett	21
5	Forslag til nye straffebud: Strl. §§ 267 a, 267 b og 267 c	23
5.1	Bakgrunn for lovforslaget	23
5.2	Krav til utforming av straffebud etter Grunnloven § 96 og EMK artikkel 7	25
5.3	Analyse av om strl. § 267 a oppfyller klarhetskravet.....	28
5.3.1	«Særlig egnet til å krenke noens privatliv».....	29
6	Rettsanvenderens tolkning av strl. § 267 a.....	30
6.1	Innledning.....	30
6.2	Om materialet er særlig egnet til å krenke privatlivets fred.....	31
6.3	Om handlingen er «uberettiget [og uten samtykke]».....	33

7	Nykriminalisering.....	34
7.1	Innledning.....	34
7.2	Skadefølgeprinsippet.....	35
7.2.1	Innledning.....	35
7.2.2	Fremstilling og anskaffelse	36
7.2.2.1	Hvorvidt fremstilling og anskaffelse medfører skade eller fare for skade... 38	
7.2.2.2	Nærmere om fremstilling av bildemateriale.....	40
7.2.3	Gjør tilgjengelig for en annen	42
7.2.4	Nærmere om kriminalisering av privatlivskrenkende lydopptak.....	43
7.3	Subsidiaritetsprinsippet	43
7.4	Nyttevirkningene må være klart større enn skadevirkningene.....	45
7.5	Kriminalisering av grovt uaktsom atferd	47
8	Straffenivå og straffart	50
9	Avslutning	51
10	Kildeliste	54
10.1	Lover og konvensjoner.....	54
10.2	Forarbeider, stortingsdokumenter o.l.	55
10.3	Rettspraksis	57
10.4	Juridisk litteratur o.l.	59
10.5	Nettbaserte kilder	60
11	Vedlegg	61
11.1	Vedlegg 1: Vedrørende tingrettsavgjørelser i avhandlingen som ikke er publisert på Lovdata.....	61

1 Innledning

1.1 Tema og problemstilling

Denne avhandlingen behandler det strafferettslige vernet mot befatning med lyd og bildemateriale som er egnet til å krenke privatlivets fred. Med lyd- og bildemateriale menes lydopptak, fotografier og videopptak.

Avhandlingen reiser fire problemstillinger. Den første er hvilket strafferettslig vern Norge har mot fremstilling, anskaffelse og tilgjengeliggjøring av slikt materiale etter gjeldende rett. Den andre er om Norges regelverk oppfyller de positive menneskerettslige forpliktelsene etter Grunnloven¹ § 102 og EMK² artikkel 8. Den tredje er om Justis- og beredskapsdepartementets forslag til nye straffebud for befatning med lyd- og bildemateriale som er særlig egnet til å krenke privatlivets fred er hensiktsmessig utformet og i samsvar med klarhetskravet.³ Den siste er hvorvidt lovforslaget er i tråd med de krav som gjelder for kriminalisering, altså en rettspolitisk vurdering.

1.2 Bakgrunn og aktualitet

De siste årene har det skjedd en enorm teknologisk utvikling. For denne avhandlingens tema er særlig bruken av smarttelefoner og Internett interessant. I 2017 hadde 91 % av Norges befolkning tilgang til smarttelefoner, og 98 % hadde tilgang til Internett.⁴ En smarttelefon gir normalt brukeren adgang til Internett, applikasjoner og de fleste er utstyrt med et digitalt kamera.⁵ Fremstilling, anskaffelse og tilgjengeliggjøring av lyd- eller bildemateriale ved hjelp av smarttelefon er dermed svært enkelt. Ved videresending kan materialet nå et stort publikum på kort tid, og ved publisering på Internett kan nesten hele Norges befolkning få tilgang. Dette har vist seg å medføre utfordringer når det kommer til privatlivskrenkende lyd- og bildemateriale.

I en undersøkelse om Snapchat utført av NTNU i 2015 ble 1142 Snapchat-brukere fra 13 år og oppover spurt om de hadde sendt og/eller mottatt intime bilder via Snapchat (snapper). Med «intime» snapper menes i denne sammenheng bilder av seksuell karakter. Ca. 30 prosent

¹ Lov 17. mai 1814, Kongerike Norges Grunnlov, (Grunnloven).

² Den europeiske menneskerettighetskonvensjon (EMK).

³ Snr. 18/3556, Høringsnotat om endringer i straffeloven, 2018.

⁴ Medienorge, *Andel med tilgang til smarttelefon og Andel med tilgang til internett*, 2018 (se kildeliste for URL-adresser).

⁵ Harald Øverby, *Smarttelefon*, 2018 (se kildeliste for URL-adresse).

av gruppen hadde sendt intime snapper, mens 54 prosent hadde mottatt intime snapper.⁶ Videre viser en undersøkelse fra Medietilsynet at 13 prosent av barn og unge mellom 13 og 18 år har delt nakenbilder av seg selv i 2017/2018.⁷ Statistikken viser at deling av private bilder har blitt vanlig de siste årene, særlig blant unge mennesker.

Fremstilling, anskaffelse og tilgjengeliggjøring av lyd- og bildemateriale er ikke nødvendigvis et problem i seg selv, så lenge den avbildede er over 18 år, samtykker og bildene ikke sendes til andre enn de tiltenkte mottakerne. Problemet oppstår når bildet spres videre til uvedkommende, typisk ved publisering på Internett eller ved at det sendes til personer i lokalmiljøet, på skolen eller på arbeidsplassen. Domstolene har en rekke ganger uttalt at ufrivillig spredning av krenkende bilder er et økende samfunnsproblem. I HR-2016-2263-A uttaler førstvoterende at «(d)et er svært vanskelig å få slettet bilder fra nettet, og den manglende kontrollen med hvor bildene kan befinne seg, kan gjøre dette til en nærmest livsvarig krenkelse for de berørte.»⁸ Denne uttalelsen følges opp i HR-2017-1245-A der det heter:

«Spredning av bilder og filmer med krenkende innhold på Internett og i sosiale media synes å være et betydelig problem, ikke minst i ungdomsmiljøer. Det er en stor integritetskrenkelse at bilder av denne karakter blir spredd, jf. HR-2016-2263-A avsnitt 16, og skadevirkningene for de som rammes kan være betydelige.»⁹

De konsekvenser ufrivillig spredning av krenkende bildemateriale har for de avbildede og deres nærmeste har de siste årene fått stort fokus i media. Krenkende bilder blir ofte publisert sammen med avbildedes fulle navn og bosted, noe som i tillegg til redsel og psykiske problemer kan medføre at avbildede blir kontaktet av mennesker som har sett bildene.¹⁰ I noen saker har også avbildede opplevd å bli utsatt for utpresning, i form av trusler om at krenkende bilder vil bli publisert dersom avbildede ikke gjør slik utpresseren ber om. Dette

⁶ Berit Skog, *Intime «snapper»*, 2015 (se kildeliste for URL-adresse).

⁷ Medietilsynet, *Barn og medier*, 2018, side 7 (se kildeliste for URL-adresse).

⁸ HR-2016-2263-A avsnitt 19. Bokstavene A, S og U benyttes i domsreferansen for avgjørelser som er truffet etter tvisteloven trådte i kraft for å skille mellom avgjørelser av Høyesterett i avdeling (A), storkammer (S) og ankeutvalg (U).

⁹ HR-2017-1245-A avsnitt 20.

¹⁰ Amalie Frøystad Nærø, Einar Otto Stangvik og Håvard Kristoffersen Hansen, *Slik ble jenter hengt ut på bildedelingsforum*, 2018 (se kildeliste for URL-adresse).

har ført til at unge mennesker har begynt med selvskading og forsøkt å begå selvmord.¹¹ I april 2017 tok en mann i 20-årene sitt eget liv etter en slik hendelse.¹²

På bakgrunn av den store teknologiske utviklingen som har skjedd på forholdsvis kort tid kan det stilles spørsmål ved om uberettiget befatning med privatlivskrenkende lyd- og bildemateriale er tilstrekkelig kriminalisert etter gjeldende straffelov. Justis- og beredskapsdepartementet konkluderte med at dette ikke var tilfelle, og sendte i juni 2018 på høring forslag til nytt straffebud rettet mot befatning med lyd- og bildemateriale som er særlig egnet til å krenke privatlivets fred.¹³

1.3 Avgrensninger

Ved analysen av gjeldende rett avgrenses det mot tilfeller som reguleres av straffeloven¹⁴ §§ 204, 321 og 332 om datainnbrudd, tyveri og heleri, typisk anskaffelse og spredning av materiale etter hacking eller tyveri av mobil/data. Fokuset i avhandlingen vil være de tilfeller der den som er i besittelse av lyd- eller bildematerialet selv har fremstilt det, har fått det tilsendt av den avbildede, personen på lydopptaket eller av en annen uten at det er tale om «utbytte av en straffbar handling», jf. strl. § 332. Bakgrunnen for avgrensningen er at bestemmelsene etter sitt formål verner mot andre typer krenkelser enn de rene privatlivskrenkelsene. Den interessen strl. § 204 skal beskytte er vern av informasjon, mens strl. §§ 321 og 332 verner mot vinningslovbrudd og krenkelser av eiendomsretten.

Det avgrenses også mot tilfeller som omfattes av strl. §§ 310 og 311. Disse bestemmelsene regulerer fremvisning og fremstilling av seksuelle overgrep mot barn, eller fremvisning og fremstilling som seksualiserer barn. Bestemmelsene verner om barnets privatliv, men også andre hensyn gjør seg gjeldende, eksempelvis å hindre misbruk av barn. Barn under 18 år kan ikke samtykke til fremstilling og videre håndtering av bildemateriale som seksualiserer dem. En fremstilling som seksualiserer barn er per definisjon straffbart, og reglene er derfor annerledes enn for fremstillinger av noen som er over 18 år.

Departementet har i sitt høringsnotat foreslått å verne både lyd- og bildemateriale ved kriminalisering.¹⁵ Hva gjelder analysen av det strafferettslige vernet etter gjeldende rett vil

¹¹ Kaja Staude Mikalsen, *Grusom nett-trend driver ungdom til selvmordsforsøk og selvskading*, 2017 (se kildeliste for URL-adresse).

¹² Håvard Kristoffersen Hansen og Amalie Frøystad Nærø, *Nordmann tok livet sitt etter sexchat - spor peker mot Marokko*, 2018 (se kildeliste for URL-adresse).

¹³ Snr. 18/3556, *Høringsnotat om endringer i straffeloven*, 2018.

¹⁴ Lov 20. mai 2005 nr. 28 om straff (straffeloven) (strl.).

¹⁵ Snr. 18/3556, *Høringsnotat om endringer i straffeloven*, 2018, punkt 4.4.

fokus i denne avhandlingen være på bildemateriale og videoopptak med lyd, men ikke på rene lydopptak. Det avgrenses likevel ikke fullstendig mot lydmateriale da de fleste av de relevante bestemmelsene er medienøytrale, slik at også lydmateriale kan være vernet. Det vil imidlertid ikke foretas noen analyse av øvrige straffebud som er aktuelle for lydmateriale, eksempelvis strl. § 205 som blant annet omhandler hemmelige lydopptak av andres kommunikasjon. Ved vurderingen av det foreslåtte straffebudet i kapittel 5 og følgende vil det fullstendige lovforslaget behandles, slik at det også knyttes bemerkninger til kriminalisering av rene lydopptak.

1.4 Fremstillingen videre

Et overordnet tema for denne avhandlingen er det strafferettslige vernet av «privatlivets fred» i norsk rett. Avhandlingen innledes derfor med en undersøkelse av dette begrepet i kapittel 2. Begrepets innhold forsøkes fastlagt ut fra en tolkning av Grunnloven § 102, EMK artikkel 8 og strl. § 267, herunder kort om det strafferettslige vernet ved offentliggjøring av bilder etter strl. § 267 og åndsverksloven¹⁶ § 104. I kapittel 3 analyseres det strafferettslige vernet av privatlivets fred etter strl. § 266 om hensynsløs atferd.¹⁷ Videre følger en vurdering av om Norges regelverk oppfyller de positive menneskerettslige forpliktelsene i kapittel 4, herunder kort om det erstatningsrettslige vernet i kapittel 4.2.

På bakgrunn av analysen av innholdet i privatlivets fred og vernet etter gjeldende rett følger en vurdering av behovet for ytterligere kriminalisering med utgangspunkt i departementets lovforslag.¹⁸ Først behandles innholdet i det foreslåtte straffebudet *de lege lata* ved at det i kapittel 5 vurderes om bestemmelsen er utformet i tråd med klarhetskravet som følger av Grunnloven § 96 og EMK artikkel 7. Videre følger en rettspolitisk del hvor det i kapittel 6 vurderes hvorvidt bestemmelsen *de lege ferenda* er utformet hensiktsmessig basert på antakelser om hvordan straffebudet vil tolkes av rettsanvender. Til sist gjøres en vurdering av om den nykriminaliseringen straffebudene innebærer er i tråd med prinsippene for kriminalisering i kapittel 7 og en vurdering av det foreslåtte straffenivået og straffarten i kapittel 8. På bakgrunn av vurderingene i avhandlingen fremmes avslutningsvis forslag til hvordan straffebudet alternativt kan utformes.

¹⁶ Lov 15. juni 2018 nr. 40 om opphavsrett til åndsverk mv. (åndsverksloven) (åvl.).

¹⁷ Se kapittel 2.3 for nærmere begrunnelse for avhandlingens fokus på strl. § 266.

¹⁸ Snr. 18/3556, *Høringsnotat om endringer i straffeloven*, 2018.

2 Privatlivets fred

2.1 Innledning

Ethvert straffebud har som formål å verne om et retts gode, altså en verdi eller interesse som rettsordenen anerkjenner som beskyttelsesverdig.¹⁹ De straffebudene som analyseres i avhandlingen er hovedsakelig inntatt, eller foreslått inntatt, i straffeloven kapittel 24 om vern av den personlige frihet og fred, og har som formål å verne om rettsgodet «privatlivets fred». På bakgrunn av dette skal innholdet i og vernet av privatlivets fred, særlig hva gjelder lyd- og bildemateriale, analyseres nærmere i det følgende.

Begrunnelsen for å verne privatlivets fred er for det første at et slikt vern er avgjørende for individets dannelsesprosess og identitetsutvikling, dette fordi mennesket trenger et fristed der de kan utvikle seg uten å bli overvåket.²⁰ Videre må individet ha en beskyttet privatsfære for å sikre dannelse av sosiale relasjoner ved at individet selv kan bestemme hvem det vil dele informasjon om seg selv med.²¹

2.2 Vernet etter Grunnloven § 102 og EMK artikkel 8

Retten til privatliv er en menneskerettighet som i norsk rett har vern på konstitusjonelt nivå gjennom Grunnloven § 102, hvor det i første ledd første punktum heter at: «Enhver har rett til respekt for sitt privatliv og familieliv, sitt hjem og sin kommunikasjon.» Bestemmelsen er utformet med EMK artikkel 8 og SP²² artikkel 17 som forbilder, og Høyesterett har uttalt at den skal tolkes i lys av disse.²³ Dette medfører at praksis fra Den europeiske menneskerettighetsdomstol (EMD) og FNs komité for økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter (CESCR) tillegges stor vekt ved tolkningen. Det er imidlertid Høyesterett som har ansvaret for å tolke Grunnlovens menneskerettighetsbestemmelser, og fremtidig praksis fra EMD og CESCR har ikke samme prejudikatsverdi for Grunnloven som for de parallelle konvensjonsbestemmelsene.²⁴ Når det gjelder forholdet mellom EMK artikkel 8 og SP artikkel 17 er det antatt at forskjellene er små hva gjelder rettighetenes innhold.²⁵ For denne

¹⁹ Linda Gröning, Erling Johannes Husabø og Jørn Jacobsen, *Frihet, forbrytelse og straff*, Bergen 2016, side 130.

²⁰ Ellen Lexerød Hovlid, *Vern av privatlivets fred*, Oslo 2015, side 77-78.

²¹ Ellen Lexerød Hovlid, *Vern av privatlivets fred*, Oslo 2015, side. 78-79.

²² Internasjonal konvensjon om sivile og politiske rettigheter (SP).

²³ Rt. 2015 s. 93 A (Maria) avsnitt 57 og Rt. 2015 s. 155 A (Rwanda) avsnitt 40.

²⁴ Rt. 2015 s. 93 A (Maria) avsnitt 57.

²⁵ Petter F. Wille, *Norsk lovkommentar på Rettsdata, menneskerettsloven*, vedlegg 6, 2016, Note 30.

avhandlingens tema er det mest relevant praksis fra EMD og fokus vil derfor være på EMK artikkel 8.

Innholdet i begrepet «privatliv» kan ikke klart defineres, men Høyesterett har med henvisning til EMDs praksis uttalt at sentrale elementer er «menneskets fysiske og psykiske integritet, alle de ulike elementene i den enkeltes identitet i videste forstand, og den personlige autonomi.»²⁶ Hva gjelder vernet av bildemateriale etter EMK artikkel 8 uttaler EMD følgende i avgjørelsen Von Hannover mot Tyskland nr. 2:

«Regarding photos, the Court has stated that a person's image constitutes one of the chief attributes of his or her personality, as it reveals the person's unique characteristics and distinguishes the person from his or her peers. The right to the protection of one's image is thus one of the essential components of personal development. It mainly presupposes the individual's right to control the use of that image, including the right to refuse publication thereof (...).»²⁷

Et personbilde omfattes altså av noens «privatliv», og det er avgjørende å verne dette for å sikre individenes utvikling. Et slikt vern forutsetter hovedsakelig at individet har rett til å kontrollere bruken av bildet, herunder retten til å nekte publisering av det. Videre har EMD kommet til at vernet også kan forutsette kontroll over fremstilling og oppbevaring av bilder. I avgjørelsen Reklos og Davourlis mot Hellas hadde en fotograf tatt bilder av en nyfødt baby på sykehuset uten samtykke fra foreldrene. EMD konkluderte med at dette var et inngrep i retten til privatliv, og uttalte at det avgjørende var at fotografen oppbevarte bildene uten samtykke: «The baby's image was thus retained in the hands of the photographer in an identifiable form with the possibility of subsequent use against the wishes of the person concerned and/or his parents (...).»²⁸ Det hadde ikke betydning at bildene var harmløse etter sitt innhold. Etter dette kan det konkluderes med at ethvert personbilde i utgangspunktet omfattes retten til privatliv.

Det følger av Grunnloven § 92 at staten plikter å respektere og sikre menneskerettighetene i Grunnloven og i folkeretten. For EMK følger tilsvarende forpliktelser av EMK artikkel 1. Av ordlyden i Grunnloven § 92 kan det utledes at staten pålegges både negative og positive forpliktelser. De negative forpliktelsene oppfylles ved å «respektere» rettighetene ved å avstå fra statlig innblanding som påvirker rettighetene i negativ forstand. De positive forpliktelsene pålegger staten en aktivitetsplikt for å «sikre» rettighetene mot inngrep fra andre private. I

²⁶ Rt. 2015 s. 93 A (Maria) avsnitt 58.

²⁷ Von Hannover mot Tyskland nr. 2, 2012, (sakene 40660/08 og 60641/08), premiss 96.

²⁸ Reklos og Davourlis mot Hellas, 2009, (sak 1234/05) premiss 42.

denne avhandlingen vil fokuset være på de positive forpliktelsene og hvorvidt Norges regelverk er tilstrekkelig til å oppfylle disse vurderes nærmere i kapittel 4.

2.3 Vernet etter straffeloven § 267 og åndsverksloven § 104

I norsk rett har vi et noe fragmentert regelverk når det gjelder det strafferettslige vernet av privatlivskrenkende lyd- og bildemateriale. Straffeloven § 267 og åvl. § 104 jf. § 79 gir sammenholdt et forholdsvis omfattende strafferettslig vern når det gjelder offentliggjøring av privatlivskrenkende lyd- og bildemateriale.

Om noe omfattes av «privatlivets fred» etter strl. § 267 beror i følge Høyesterett på om «det er tale om personlege opplysningar som objektivt sett har ein viss grad av sensitivitet.»²⁹ I forlengelsen av dette heter det i Rt. 2010 s. 258 A at «(k)ravet til sensitivitet danner en nedre terskel for hvilke opplysninger som overhodet kan falle inn under begrepet (...) Det kan imidlertid ikke kreves så mye før sensitivitetskravet er oppfylt.»³⁰ Det stilles altså ikke strenge krav til hvilke opplysninger som omfattes av privatlivets fred etter strl. § 267, så lenge de er personlige og til en viss grad sensitive. Dette taler for at lyd- og bildemateriale vernes av straffebudet, forutsatt at det har et personlig innhold med en viss grad av sensitivitet. Åndsverksloven § 104 gir et mer omfattende vern for personbilder, ved at ethvert «(f)otografi som avbilder en person» omfattes, uten at det oppstilles noe krav om sensitivitet.

Straffeloven § 267 og åvl. § 104 oppstiller begge vilkår om at privatlivskrenkelsen må skje «offentlig». Vilkåret er oppfylt for strl. § 267 dersom meddelelsen er «fremsatt på en måte som gjør den egnet til å nå et større antall personer», jf. strl. § 10 annet ledd annet punktum. «Et større antall personer» skal i følge lovens forarbeider forstås som 20-30 personer.³¹ Meddelelsen må altså være egnet til å nå 20-30 personer for at gjerningsbeskrivelsen i strl. § 267 skal være oppfylt. Det samme gjelder antakelig for forståelsen av «offentlig» i åvl. § 104.³² Videre må gjerningspersonens forsett, jf. dekningsprinsippet i strl. § 22, omfatte å nå et så stort antall personer.

Vilkåret om offentlighet vil ikke nødvendigvis være oppfylt ved befatning med krenkende lyd- og bildemateriale. Et bilde kan eksempelvis sendes til et mindre antall, eller publiseres på

²⁹ Rt. 2007 s. 687 A (Big Brother) avsnitt 59. Avgjørelsen omhandlet Straffelov 1902 § 390, men praksis for denne bestemmelsen er fortsatt relevant da den nye straffeloven ikke hadde til hensikt å medføre noen realitetsendring i denne forbindelse, se Ot.prp. nr. 22 (2008–2009) *Om lov om endringer i straffeloven*, side 150.

³⁰ Rt. 2010 s. 258 A avsnitt 50.

³¹ Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) *Om lov om straff*, side 409.

³² Jon Wessel-Aas og Magnus Ødegaard, *Personvern – publisering og behandling av personopplysninger*, Oslo 2018, side 57.

et forum med få medlemmer. Resultatet kan likevel være at materialet når et stort publikum ved at flere personer sender det videre til noen få, og dette kan påføre fornærmede en privatlivskrenkelse. Videre kan også andre handlinger påføre den fornærmede en krenkelse, eksempelvis fremstilling og fremvisning av lyd- eller bildemateriale. På bakgrunn av dette er det vanlig påtalepraksis å ta ut tiltale for overtredelse av strl. § 266 om hensynsløs atferd i slike tilfeller og dette straffebudet vil derfor bli grundig analysert i avhandlingen.³³

2.4 Forholdet mellom retten til privatliv og ytringsfriheten

Som vist ovenfor favner vernet av privatlivets fred vidt hva gjelder lyd- og bildemateriale. Innholdet kan imidlertid begrenses ved at det må balanseres mot hensynet til ytringsfriheten som er vernet etter Grunnloven § 100, EMK artikkel 10 og SP artikkel 19 nr. 2. Høyesterett har slått fast at hvis retten til privatlivet og ytringsfriheten står mot hverandre, må det gjøres en helhetsvurdering der hensynene til disse blir avveid mot hverandre.³⁴

Hva gjelder befatning med lyd- og bildemateriale kan en slik avveining være aktuelt der noen offentliggjør privatlivskrenkende materiale. I et slikt tilfelle vil hensynet til en persons privatliv måtte avveies mot den andres rett til ytringsfrihet gjennom offentliggjøring av materialet. Ved balanseringen mellom disse to menneskerettighetene har EMD oppstilt noen relevante momenter: Hvorvidt ytringen gir bidrag til en debatt av allmenne interesse, hvor godt kjent den berørte personen er, temaet for omtalen og eventuell forutgående handling av den berørte personen.³⁵ Videre er det relevant hvordan informasjonen er anskaffet og verifisert og til sist innhold, form og konsekvenser av publiseringen.³⁶

3 Strl. § 266 hensynsløs atferd

3.1 Innledende om bestemmelsen

Av strl. § 266 om hensynsløs atferd følger det at: «Den som ved skremmende eller plagsom opptreden eller annen hensynsløs atferd forfølger en person eller på annen måte krenker en annens fred, straffes med bot eller fengsel inntil 2 år.»

Bestemmelsen verner mot hensynsløs atferd, og gjør det straffbart å krenke en annens fred ved opptreden som kan karakteriseres som skremmende, plagsom eller på annen måte

³³ HR-2017-1245-A avsnitt 20.

³⁴ Rt. 2007 s. 687 A (Big Brother), avsnitt 57-58.

³⁵ Lillo-Stenberg og Sæther mot Norge, 2014, (sak 13258/09) premiss 34.

³⁶ Lillo-Stenberg og Sæther mot Norge, 2014, (sak 13258/09) premiss 34.

hensynsløs. Som et eksempel på en krenkelse av noens fred viser bestemmelsen til personforfølgelse, men også andre krenkelser vil omfattes, jf. formuleringen «på annen måte krenker en annens fred». For avhandlingens tema er det vilkårene om «annen hensynsløs atferd» sammenholdt med «på annen måte krenker en annens fred» som er aktuelle.

Straffeloven § 266 er en videreføring av straffeloven 1902³⁷ § 390 a, med unntak av at også forsøk på overtredelse nå er straffbart jf. strl. § 16 første ledd. Videre ble det foretatt en språklig justering ved lov 17. juni 2016 nr. 53 for å presisere at også personforfølgelse omfattes av bestemmelsen.³⁸ I forarbeidene til strl. § 266 heter det at bestemmelsen er ment å videreføre gjeldende rett, noe som medfører at både forarbeider, rettspraksis og juridisk teori vedrørende strl. 1902 § 390 a er relevant for tolkningen av strl. § 266.³⁹

Straffeloven 1902 § 390 a ble inntatt ved lov 3. juni 1955 nr. 2. Bakgrunnen for tilføyelsen var at Høyesterett i Rt. 1952 s. 989 (Telefonsjikane) frikjente en tiltalt som over en lang periode hadde ringt fornærmede fra tidlig på morgenen til sent på kvelden med sjikanerende hensikt. Førstvoterende uttalte at tiltaltes handlinger både var forkastelige og straffverdige, men at de ikke ble rammet av noen straffebestemmelse.⁴⁰

På bakgrunn av denne frikjennelsen la Straffelovrådet frem forslag til en lovbestemmelse som skulle verne mot fredskrenkelser i innstilling av 24. mars 1953.⁴¹ Det var på dette tidspunktet bare et begrenset vern mot psykiske krenkelser i straffeloven av 1902. Dette vernet ble nå ansett utilstrekkelig, blant annet på grunn av at den teknologiske utviklingen hadde medført at mulighetene for å påføre andre psykiske krenkelser var flere enn tidligere.⁴² Det vises i forarbeidene til en rekke eksempler på hvilke psykiske krenkelser man kunne trenge et vern mot, herunder sjikanøse henvendelser, støyplager, falske meddelelser og skremsler. Imidlertid var det på forhånd ikke mulig å ha et overblikk over alle aktuelle krenkelser og det var derfor behov for en vid regel som kunne yte et utstrakt vern mot psykiske krenkelser i sin alminnelighet.⁴³

Med unntak av den nevnte tilføyelsen i 2016 om personforfølgelse er ordlyden i strl. § 266 lik den som ble inntatt i 1955. I forbindelse med en utredning av lovtiltak mot datakriminalitet

³⁷ Lov 22. mai 1902 nr. 10 Almindelig borgerlig Straffelov (strl. 1902).

³⁸ Prop. 42 L (2015-2016) *Endringer i straffeloven og straffeprosessloven*, side 15 og 24.

³⁹ Ot.prp. nr. 22 (2008-2009) *Om lov om endringer i straffeloven*, side 148.

⁴⁰ Rt. 1952 s. 989 (Telefonsjikane) side 989.

⁴¹ Ot.prp. nr. 41 (1954) *Om endringer i den alminnelige borgerlige straffelov*, side 21 første spalte.

⁴² Ot.prp. nr. 41 (1954) *Om endringer i den alminnelige borgerlige straffelov*, side 21 andre spalte.

⁴³ Ot.prp. nr. 41 (1954) *Om endringer i den alminnelige borgerlige straffelov*, side 22 andre spalte.

uttrykte datakrimutvalget at bestemmelsen som skulle videreføre strl. § 390 a burde «ha en ordlyd som tydelig tilkjenner at den kommer til anvendelse også for handlinger som begås ved elektronisk kommunikasjon.» Forslaget var at følgende setning skulle inntas: «Atferd som nevnt i første ledd anses forøvet overfor noen også når den er forøvet gjennom bruk av telefon, internett eller annen elektronisk kommunikasjon.»⁴⁴ Departementet fant ikke en slik tilføyelse nødvendig, da krenkelse av en annens fred klart også omfattet krenkelser ved bruk av mobiltelefon og annen elektronisk kommunikasjon.⁴⁵

3.2 «Annen hensynsløs atferd»

Den atferden som er straffbar etter strl. § 266 er opptreden som er skremmende eller plagsom, eller annen hensynsløs atferd. Av ordlyden kan det utledes at det overordnede vilkåret er at atferden må være «hensynsløs», jf. anvendelsen av begrepet «annen». «Skremmende» og «plagsom» opptreden er altså bare eksempler på atferd som kan oppfylle kriteriet, og er ikke i seg selv verken avgjørende eller tilstrekkelig til fellelse etter strl. § 266.⁴⁶

«Hensynsløs atferd» er et vidt begrep og mange ulike typer opptreden kan falle innenfor ordlyden. Det er etter en naturlig språklig forståelse ikke tvilsomt at fremstilling, anskaffelse og tilgjengeliggjøring av lyd- og bildemateriale, er en type «atferd». Spørsmålet er om det kan regnes som hensynsløst.

En naturlig språklig forståelse av begrepet «hensynsløs» er at det stilles visse krav for at atferden skal oppfylle terskelen. Ikke enhver atferd regnes som hensynsløs og det må være tale om en atferd som får virkninger av et visst alvor for den som utsettes for den. Etter ordlyden kan det ikke være tilstrekkelig at opptreden er ufin eller uhøflig. Eksempelvis vil vanlige irritasjonsmomenter, som at noen sniker i køen, etter en naturlig forståelse ikke omfattes av gjerningsbeskrivelsen. Dette medfører at fremstilling, anskaffelse og tilgjengeliggjøring av lyd- og bildemateriale som inngår i dagligdags handlinger som hovedregel faller utenfor ordlyden. Videre følger det av en naturlig forståelse av begrepet «hensynsløs» at atferden må være uønsket. Det er ikke naturlig å tale om hensynsløs atferd, dersom den er ønsket eller anerkjent fra den som utsettes for den. Dette medfører at dersom det foreligger samtykke til befatning med lyd- eller bildemateriale vil ikke handlingen oppfylle gjerningsbeskrivelsen i strl. § 266.

⁴⁴ NOU 2007: 2 *Lovtiltak mot datakriminalitet*, side 124.

⁴⁵ Ot.prp. nr. 22 (2008-2009) *Om lov om endringer i straffeloven*, side 148.

⁴⁶ Magnus Matningsdal, *Straffeloven, De straffbare handlingene, Kommentartutgave*, Oslo 2017, side 535.

Av lovens forarbeider følger det at begrepet «hensynsløs» er en ganske sterk karakteristikk. Dagliglivets små krenkelser faller utenfor straffebudet og skal en handling være «hensynsløs» forutsettes det normalt at den helt klart er moralsk forkastelig.⁴⁷ Videre heter det i forarbeidene at hvorvidt en handling er hensynsløs beror på en skjønnsmessig vurdering, der omstendigheter av betydning er tid, sted og fornærmedes individuelle forhold.⁴⁸

Høyesterett har i noen saker vurdert hva som kan regnes som hensynsløs atferd etter strl. § 266, og strl. 1902 § 390 a. I Rt. 2010 s. 845 hadde tiltalte sendt totalt 46 meldinger til direktøren i Utlendingsnemnda over en periode på to måneder. Meldingene ble sendt i forbindelse med hjemsendelse av asylsøkere til Afghanistan og hadde blant annet følgende innhold: «Vi vil ikke gi oss. Vi vil holde deg ansvarlig. Denne saken kommer til å få konsekvenser for deg.»⁴⁹ Meldingene ble sendt fra tiltaltes telefon til direktørens tjenestetelefon. De fleste ble sendt på dagtid, men noen var også sendt på ettermiddag og kveld. Spørsmålet var om dette var hensynsløs atferd etter strl. 1902 § 390 a. Førstvoterende uttalte at det ved bedømmelsen av om tilfellet oppfylte gjerningsbeskrivelsen måtte foretas en konkret helhetsvurdering. Selv om de handlinger som ble omfattet av bestemmelsen ofte ville ha et element av hevnerens ondskapsfulle eller ren sjikane, var ikke det et vilkår for at handlingen kunne regnes som hensynsløs.⁵⁰ Det ble vektlagt at direktøren som toppleder måtte tåle kritikk og at han ikke tilhørte en sårbar gruppe. Imidlertid måtte det finnes en grense, og det store antallet meldinger, sendt over et lengre tidsrom med innhold som var egnet til å skape utrygghet hos direktøren, oversteg denne grensen.⁵¹ Tiltaltes handling var etter en helhetsvurdering hensynsløs, og hun ble straffet for overtredelse av strl. 1902 § 390 a.

I Rt. 2014 s. 669 hadde tiltalte blitt dømt både i tingretten og lagmannsretten for å ha dratt opp en bildør på passasjersiden, strukket seg over passasjeren som satt der og vridd om tenningsnøkkelen. Tiltalte hadde astma, og ønsket derfor å stanse bilen som gikk ulovlig på tomgang. Førstvoterende uttalte at en fredskrenkelse først blir straffbar etter strl. 1902 § 390 a «dersom den går markert ut over slike ubehageligheter som alminnelig menneskelig samkvem regelmessig kan føre med seg.»⁵² Det må foretas en konkret helhetsvurdering der omstendigheter som «når og hvor handlingen ble begått, om den hadde et aktverdig formål og fornærmedes opptreden» vil være sentrale momenter.⁵³ Vilkåret om hensynsløs atferd var i

⁴⁷ Ot.prp. nr. 41 (1954) *Om endringer i den alminnelige borgerlige straffelov*, side 23 andre spalte.

⁴⁸ Ot.prp. nr. 41 (1954) *Om endringer i den alminnelige borgerlige straffelov*, side 23 andre spalte.

⁴⁹ Rt. 2010 s. 845 A, avsnitt 2.

⁵⁰ Rt. 2010 s. 845 A, avsnitt 14.

⁵¹ Rt. 2010 s. 845 A, avsnitt 15.

⁵² Rt. 2014 s. 669 A, avsnitt 17.

⁵³ Rt. 2014 s. 669 A, avsnitt 18.

denne saken ikke oppfylt, og tiltalte ble frikjent. Ved vurderingen vektla Høyesterett det faktum at handlingen skjedde på dagtid utenfor et kjøpesenter. Videre var bakgrunnen for handlingen aktverdig og krenkelsen for passasjerer var beskjeden.

Når det gjelder strl. § 266 og håndtering av privatlivskrenkende bildemateriale finnes det én avgjørelse fra Høyesterett og noe underrettspraksis av relevans. Underrettspraksis tillegges i denne avhandlingen ikke selvstendig rettskildeværdi, men avgjørelsene tjener som illustrasjonsmateriale eller praktiske eksempler på forhold som tidligere har vært ansett som hensynsløs atferd.⁵⁴ Videre vil det ved behandlingen av underrettspraksis vurderes om avgjørelsene ligger innenfor de grenser Høyesterett har trukket opp i HR-2017-1245-A.

I HR-2017-1245-A hadde tiltalte tatt bilder med seksuelt krenkende innhold av fornærmede uten hennes samtykke, og sendt disse til to andre gutter. Både tiltalte og fornærmede var på gjerningstidspunktet 16 år gamle. Bildene ble senere spredt i ungdomsmiljøet og viste blant annet fornærmedes rumpe og deler av hennes kjønnsorgan mens noen holdt skjørtet hennes oppe. Hva gjelder bildenes karakter uttales det at bildene er «adskillig seksualisert».⁵⁵ Tiltalte var i lagmannsretten dømt for overtredelse av strl. 1902 § 201 første ledd bokstav b, nåværende strl. § 298 om seksuelt krenkende atferd. Høyesterett fant etter en tolkning av bestemmelsen at tiltaltes handling ikke oppfylte gjerningsbeskrivelsen. Subsidiært hadde aktor gjort gjeldende at tiltalte kunne dømmes for overtredelse av strl. 1902 § 390 a om hensynsløs atferd. Vedrørende dette uttalte førstvoterende at tiltaltes handling ved å videresende bildene oppfylte det objektive gjerningsinnholdet, uten at det foretas noen nærmere helhetsvurdering. Imidlertid var ikke lagmannsrettens begrunnelse tilstrekkelig til å bygge på at forsettskravet for bestemmelsen var oppfylt og dommen ble derfor opphevet.

Det faktum at Høyesterett ikke foretar noen konkret helhetsvurdering kan tale for at tiltaltes handling klart ble ansett for å være hensynsløs atferd som krenket fornærmedes fred. Det heter, under henvisning til HR-2016-2263-A, at spredning av krenkende bilder «av denne karakter» medfører en stor integritetskrenkelse.⁵⁶ I HR-2016-2263-A var tiltalte dømt for dataheleri etter strl. § 1902 § 317. Tiltalte hadde lastet ned en stor mengde bilder av unge kvinner ved hjelp av tjenesten Snapsaved og gjort dem tilgjengelige for andre via fildelingsverktøyet BitTorrent Sync. Felles for fotografiene var at de var av privat karakter og

⁵⁴ Se Skoghøy, *Bruk av rettsavgjørelser ved lovtolkning og annen rettsanvendelse*, festskrift til Nils Nygaard 2002, side 332 om bruk av rettsavgjørelser som illustrasjonsmateriale.

⁵⁵ HR-2017-1245-A, avsnitt 10.

⁵⁶ HR-2017-1245-A avsnitt 20.

mange av bildene viste kvinnene avkledd og i intime situasjoner.⁵⁷ Høyesteretts uttalelse i HR-2017-1245-A taler for at denne typen uberettiget spredning av materiale med slikt innhold normalt vil anses som hensynsløs atferd, men dette vil bero på de konkrete forholdene i den enkelte sak.

Hva gjelder eksempler fra underrettspraksis kan for det første Kongsberg og Eiker tingretts dom av 24. oktober 2016 nevnes.⁵⁸ I denne saken ble tre gutter dømt for overtredelse av blant annet strl. § 266 for å ha spredt ett eller flere bilder av at fornærmede utførte oralsex på en av dem. Fornærmede var på tidspunktet 16 år og hun hadde samtykket til at bildene ble tatt, men ikke at de ble videreformidlet til andre. Fornærmede kunne tydelig identifiseres på bildene og de ble spredt til en større krets av personer via Internett.

Et annet eksempel er Stavanger tingretts dom av 10. februar 2017 hvor tiltalte hadde lagt ut flere nakenbilder av sin tidligere kjæreste på flere offentlige nettsteder.⁵⁹ Han hadde også utgitt seg for å være fornærmede og sendt nakenbilder i hennes navn. Bildene hadde tiltalte selv tatt mens han og fornærmede var sammen. Tingretten konkluderte, uten å gjennomføre noen konkret vurdering, med at tiltaltes handlinger utvilsomt var omfattet av gjerningsbeskrivelsen i strl. 1902 § 390 a og at tiltalte hadde handlet med forsett. Straffutmålingen og erstatningsavgjørelsen ble anket til lagmannsretten, men forkastet.⁶⁰

Begge avgjørelsene er truffet før HR-2017-1245-A, men resultatene ville antakelig blitt de samme i dag. Forholdene i tingrettsavgjørelsene er noe annerledes enn i Høyesteretts avgjørelse, men handlingene virker å være av minst like krenkende karakter. Det er tale om bilder med svært privat innhold, i form av seksuelt innhold eller naken kropp, som er spredt på Internett.

Også trusler om å publisere krenkende bilder har blitt ansett som hensynsløs atferd. I Sør-Trøndelag tingretts dom av 15. mars 2017 hadde tiltalte og fornærmede over SMS kranglet om hvorvidt fornærmede skulle ta abort eller ikke.⁶¹ Tiltalte sendte en MMS til fornærmede med et nakenbilde av henne som hadde fokus på underlivet. Tiltalte hadde tatt bildet mens fornærmede sov og truet med å gjøre livet hennes til et helvete dersom hun ikke tok abort. Slike bilder «kunne havne på Internett og aldri forsvinne».⁶² Videre truet tiltalte med å legge

⁵⁷ HR-2016-2263-A avsnitt 10.

⁵⁸ TKOEI-2016-133671. Avgjørelsen finnes ikke på lovdata, se vedlegg.

⁵⁹ TSTAV-2016-162680 Avgjørelsen finnes ikke på lovdata, se vedlegg.

⁶⁰ LG-2017-45520.

⁶¹ TSTRO-2017-9981. Avgjørelsen finnes ikke på lovdata, se vedlegg.

⁶² TSTRO-2017-9981, side 4.

ut andre nakenbilder og filmer av fornærmede på nettsiden Youporn. Retten fant det ikke tvilsomt at disse handlingene innebar en overtredelse av strl. § 266. Tiltaltes trusler om å legge ut bildene på nett var både skremmende og hensynsløse, og innebar en krenkelse av fornærmedes fred. Tiltalte ble også dømt for en rekke andre forhold og anket alle forholdene unntatt overtredelse av strl. § 266 til lagmannsretten. Anken førte ikke frem.⁶³ I denne saken var det tale om intime bilder, men det hadde ikke faktisk skjedd noen spredning, noe som kan tale for at forholdet var mindre alvorlig enn i saken for Høyesterett.⁶⁴ Imidlertid ble bildene brukt som pressmiddel for å oppnå at fornærmede skulle gjennomføre en abort. Tiltalte utøvde ved dette en atferd overfor fornærmede som markert gikk utover dagliglivets små ubehageligheter.

Det finnes også eksempler fra underrettspraksis på at fremvisning av bildemateriale er ansett som hensynsløs atferd. I Sør-Trøndelag tingretts dom av 13. mai 2016 ble tiltalte dømt for å ha vist frem nakenbilder av sin ekskjæreste til fire av sine venner.⁶⁵ Bildene hadde liknende innhold som i de ovennevnte avgjørelsene, men de ble ikke publisert på Internett eller videresendt. Det var dermed ikke fare for videre spredning og tiltaltes handling må anses mindre graverende enn tiltaltes handling i HR-2017-1245-A. Hvilket utfall denne saken ville fått i dag er usikkert, men Høyesteretts uttalelser kan ikke forstås slik at de utelukker at andre handlinger enn spredning kan omfattes av strl. § 266.

For spredning av krenkende bildemateriale med annet type innhold enn nakenhet og seksuelle handlinger finnes det lite rettspraksis. Imidlertid kan tingrettsavgjørelsen om «Barnas trygghet» nevnes.⁶⁶ I denne saken ble en mann dømt for overtredelse av strl. § 266 for å ha publisert tekst, bilde og video på Facebook-siden «Barnas trygghet» av personer som hadde forsøkt å oppnå seksuell kontakt med mindreårige. Tiltaltes handlinger ble ansett som hensynsløse og de medførte en alvorlig krenkelse for de avbildede. Saken skiller seg fra de ovennevnte tilfellene ved at bildematerialet i seg selv ikke var seksualisert eller viste nakenhet. Imidlertid virket materialet svært krenkende når innholdet ble sammenholdt med den konteksten det var tatt i.

Som vist ovenfor følger det av HR-2017-1245-A sammenholdt med HR-2016-2263-A at uberettiget spredning av bilder med seksuelt innhold eller som viser avbildede naken, kan medføre en alvorlig krenkelse. Slike handlinger vil derfor normalt regnes som hensynsløs

⁶³ LF-2017-66273.

⁶⁴ HR-2017-1245-A.

⁶⁵ TSTRO-2016-66098.

⁶⁶ Kongsberg og Eiker tingrett, 14.11.2017, TKOEI-2017-127185.

atferd etter strl. § 266 dersom det ikke foreligger forhold i den konkrete saken som taler for det motsatte. For andre handlinger, som fremstilling, anskaffelse eller fremvisning, eller for bilder med annet type innhold, finnes det lite relevant rettspraksis. Disse handlingene skiller seg fra spredning av private bilder, ved at skadevirkningene for fornærmede ikke vil være like alvorlige. Ved spredning kan fornærmede bli utsatt for en livslang krenkelse av privatlivets fred ved at materialet aldri forsvinner fra Internett. De øvrige handlingene innebærer ikke en slik krenkelse, men dette utelukker ikke i seg selv straffansvar da det ikke oppstilles vilkår om en så alvorlig krenkelse etter strl. § 266. Det er tilstrekkelig at handlingen er hensynsløs, og det vil derfor bero på en helhetsvurdering hvorvidt handlingen medfører en overtredelse av straffebudet. Momenter av betydning i denne vurderingen vil være om handlingen innebærer en krenkelse som er mer alvorlig enn dagliglivets ubehageligheter, herunder når og hvor bildet er tatt, hvordan eventuell tilgjengeliggjøring har skjedd, forhold rundt den avbildede og om håndteringen hadde et aktverdig formål.⁶⁷

Ved helhetsvurderingen av om et forhold omfattes av strl. § 266 vil legalitetsprinsippet spille en viktig rolle, jf. Grunnloven § 96. Det gjelder et alminnelig strafferettslig prinsipp om at straffebud skal tolkes med varsomhet.⁶⁸ Dette prinsippet ble lagt til grunn av Høyesterett i Rt. 2005 s. 1628 A der spørsmålet var om et magasin hadde slikt innhold at det ble rammet av forbudet mot utgivelse av pornografi. Magasinet inneholdt blant annet en rekke bilder som viste frivillig seksuell aktivitet mellom to og to voksne mennesker. Høyesterett konkluderte med at magasinet ikke var omfattet av forbudet mot utgivelse av pornografi, da det ikke overskred terskelen for hva som kunne anses støtende. Begrepet «støtende» er en rettslig standard og det uttales at:

«Anvendelse av rettslige standarder som grunnlag for straffereaksjoner er ikke uproblematisk på bakgrunn av de hensyn som ligger til grunn for lovkravet i Grunnloven § 96. Jeg er enig med lagmannsretten i at denne type straffebestemmelser må tolkes med varsomhet (...)»⁶⁹

Legalitetsprinsippet krever altså at rettsanvenderen tolker vide straffebud med varsomhet. Dette innebærer at man skal være tilbakeholden når man trekker grensen nedad mellom straffbar og straffri atferd ved tolkningen av rettslige standarder.

⁶⁷ Tilsvarende momenter som i Rt. 2014 s. 669 A, avsnitt 17-18.

⁶⁸ Ot.prp. nr. 8 (2007-2008) *Om lov om endringer i straffeloven*, side 277.

⁶⁹ Rt. 2005 s. 1628 A, avsnitt 16. Uttalelsen er gjentatt i Rt. 2014 s. 786 A, avsnitt 14.

Strl. § 266 er vagt utformet og skal derfor tolkes med varsomhet. «Hensynsløs atferd» er en standard som viser til en bestemt oppfatning i samfunnet, og begrepet kan ikke klart defineres. Mæland skriver i forbindelse med klarhetskravet etter Grunnloven § 96 at formuleringen «hensynsløs atferd som krenker en annens fred» nærmer seg grensen av hva som bør tillates.»⁷⁰ På bakgrunn av dette bør strl. § 266 bare anvendes for de tilfellene som klart faller innenfor gjerningsbeskrivelsen. Dette medfører at for lite sensitivt lyd- og bildemateriale, og for handlinger som ikke innebærer alvorlig ubehag for fornærmede, bør man være forsiktig med å anvende strl. § 266.

Skyldkravet er forsett, jf. strl. § 21, og gjerningspersonen må ha utvist forsett med hensyn til den hensynsløse opptreden for å kunne straffes etter strl. § 266, jf. strl. § 22. Denne delen av skyldvurderingen har ikke vist seg å være problematisk i praksis ved spredning av lyd- eller bildemateriale.

3.3 «Krenker en annens fred»

Det andre sentrale vilkåret i den objektive gjerningsbeskrivelsen i strl. § 266 er at man «krenker en annens fred». Av ordlyden kan det utledes at det er tale om en uønsket forstyrrelse av noens private sfære. Selv om det ikke er avklart i rettspraksis, er det antakelig bare fysiske personer som er vernet etter bestemmelsen.⁷¹ Dette har imidlertid ingen betydning for denne avhandlingens tema.

I forarbeidene til strl. 1902 § 390 a heter det at vilkåret om at handlingen må krenke en annens «fred» begrenser straffebudet på to måter. For det første er det tale om en krenkelse som rammer sinnets integritet og dets krav på ro. Økonomiske eller legemlige krenkelser faller utenfor, da disse omfattes av andre straffebud.⁷² For det andre innebærer vilkåret at straffebudet «bare kan anvendes når det ligger innenfor gjerningsmannens forsett at fornærmede skal oppfatte krenkelsen. Hensynsløs atferd som man ikke regner med skal bli oppfattet av den det går ut over, faller utenfor.»⁷³ Som eksempel på dette nevnes observering av andres privatliv, især i seksuelt øyemed, uten vedkommendes vitende. Det erkjennes at det også her kan være behov for et strafferettslig vern, men at disse krenkelsene er av en annen art enn det rådet skulle ta stilling til i den foreliggende saken.⁷⁴

⁷⁰ Henry John Mæland, *Norsk alminnelig strafferett*, Oslo 2012, side 86.

⁷¹ Magnus Matningsdal, *Straffeloven, De straffbare handlingene, Kommentartutgave*, Oslo 2017, side 534.

⁷² Ot.prp. nr. 41 (1954) *Om endringer i den alminnelige borgerlige straffelov*, side 23 første spalte.

⁷³ Ot.prp. nr. 41 (1954) *Om endringer i den alminnelige borgerlige straffelov*, side 23 første og andre spalte.

⁷⁴ Ot.prp. nr. 41 (1954) *Om endringer i den alminnelige borgerlige straffelov*, side 23 andre spalte.

Når det kommer til befatning med krenkende lyd- og bildemateriale, vil dette kunne være handlinger som rammer «sinnets integritet». Ikke enhver befatning med slikt materiale vil være en straffbar krenkelse av noens «fred», men det er nærliggende å anta at dersom handlingen er «hensynsløs», vil den også innebære en krenkelse av noens fred. Dette fordi «hensynsløs» etter sin ordlyd legger opp til en strengere vurdering enn å «krenke noens fred».

Hvorvidt befatning med privatlivskrenkede lyd- eller bildemateriale er en krenkelse av fornærmedes fred har ikke vært problematisert i praksis. Imidlertid har vilkåret om at tiltaltes forsett må omfatte at fornærmede skal oppfatte krenkelsen skapt utfordringer ved å anvende strl. § 266, og tidligere strl. 1902 § 390 a, ved spredning av krenkende bildemateriale. I HR-2017-1245-A hadde tiltalte tatt bilder av seksuelt krenkende innhold av fornærmede og videresendt dem. Denne atferden oppfylte, som vist i kapittel 3.2, det objektive gjerningsinnholdet i strl. § 1902 § 390 a. Tiltalte ble imidlertid frikjent da lagmannsrettens begrunnelse ikke ga tilstrekkelig grunnlag for å fastsette at tiltaltes forsett omfattet at fornærmede skulle oppfatte krenkelsen. Lagmannsrettens begrunnelse for straffutmålingen var at det var «påregnelig» for tiltalte at bildet ble spredt.⁷⁵

I LH-2017-99560 var siktede i tingretten dømt for overtredelse av strl. § 266. Tiltalte hadde ved bruk av programmet Discord lastet opp og delt et nakenbilde av fornærmede uten hennes samtykke. Tingrettens dom ble opphevet i lagmannsretten fordi det ikke fantes noe i tingrettens avgjørelse som tydet på at det var vurdert hvorvidt tiltaltes forsett omfattet at fornærmede skulle oppfatte krenkelsen.

I disse to avgjørelsene hadde henholdsvis lagmannsretten og tingretten ikke tilstrekkelig vurdert hvorvidt gjerningspersonens forsett omfattet at fornærmede skulle oppfatte krenkelsen. Dermed hadde de overordnede domstolene ikke grunnlag til å vurdere lovanvendelsen. Det er likevel mulig at det faktisk forelå forsett i de konkrete sakene, selv om det ikke var tilstrekkelig vurdert. Likevel kan det virke naturlig at det, med unntak for spredning av bilder som skjer i sjikanerende hensikt, er vanskelig å bevise utover enhver rimelig tvil at gjerningspersonens handlet med forsett om at den fornærmede skulle oppfatte krenkelsen. Eksempelvis kan tiltalte ha videresendt et bilde til noen få personer, eller på en lukket Facebook- eller Snapchatgruppe. Det vil også kunne være vanskelig å påvise tilstrekkelig grad av forsett ved fremstilling, anskaffelse og fremvisning. For disse handlingene kan gjerningspersonen ha hatt motsatt forsett fra det som kreves etter strl. § 266,

⁷⁵ HR-2017-1245-A avsnitt 22.

altså at handlingene skulle skje i hemmelighet og at fornærmede derfor ikke skulle bli krenket.

Det finnes eksempler der det har vært mulig å bevise tilstrekkelig forsett etter strl. § 266 og strl. 1902 § 390 a. I LF-2017-63861 hadde tiltalte tatt bilde av fornærmede mens hun var naken nedentil uten hennes samtykke. Tiltalte hadde anvendt blits ved fotograferingen og lagmannsretten fant det bevist at tiltalte objektivt hadde krenket fornærmedes fred. Videre fant lagmannsretten at tiltalte utvilsomt hadde handlet forsettlig da han var klar over at han tok bilde og at han var «seg bevisst at han handlet hensynsløst overfor henne ved at hun skulle oppfatte fotograferingen og ved dette opptrådte krenkende for hennes fred.»⁷⁶

I Sandefjord tingretts dom av 14. juni 2018 hadde tiltalte filmet to mindreårige ha sex under en fest.⁷⁷ Hun sendte deretter filmen til flere personer via Snapchat og/eller andre sosiale medier. I denne saken slo retten fast at det ikke var tvilsomt at tiltaltes forsett omfattet at de fornærmede ville oppfatte krenkelsen. Det vektlegges særlig at «filmen ble tatt opp med mange andre venner og skolekamerater av de fornærmede til stede og at den også ble spredd til venner og skolekamerater.»⁷⁸ Retten fant etter dette bevist ut over enhver rimelig tvil at tiltaltes handling oppfylte gjerningsbeskrivelsen i strl. § 266 og at hun hadde handlet forsettlig.

Disse to avgjørelsene illustrerer hvordan objektive holdepunkter kan være avgjørende ved forsettsvurderingen. I førstnevnte avgjørelse var tiltalte bevisst at fornærmede ville bli krenket, fordi han fotograferte henne med blits. I sistnevnte avgjørelse omfattet tiltaltes forsett at de fornærmede ville bli krenket, fordi handlingen involverte mange av de fornærmedes bekjente. Under andre omstendigheter er det ikke nødvendigvis mulig å påvise forsett. Eksempelvis ved snikfotografering eller videresending av bilder til personer utenfor avbildedes omgangskrets.

Kravet om at gjerningspersonens forsett må omfatte at fornærmede oppfatter krenkelsen er ansett å begrense straffansvaret for mye ved befatning med privatlivskrenkende lyd- og bildemateriale.⁷⁹ Dette er derfor ikke et vilkår etter det foreslåtte straffebudet, se kapittel 5 og følgende.

⁷⁶ LF-2017-63861, avsnitt 1 under «Lagmannsrettens vurdering».

⁷⁷ TSAFO-2018-69958.

⁷⁸ TSAFO-2018-69958 avsnitt 14 under «Rettens vurdering».

⁷⁹ Snr. 18/3556, *Høringsnotat om endringer i straffeloven*, 2018, punkt 4.3.

3.4 Domfellelse kan ikke skje dersom det utgjør et utillatelig inngrep i ytringsfriheten

Av Rt. 2010 s. 845 A følger det at domfellelse etter strl. § 390 a, nå strl. § 266, «ikke kan skje dersom dette utgjør et utillatelig inngrep i ytringsfriheten (...)»⁸⁰ For å gjøre inngrep i ytringsfriheten må det la seg «forsvare holdt opp imot ytringsfrihetens begrunnelse i sannhetssøken, demokrati og individets frie meningsdannelse», jf. Grunnloven § 100 annet ledd. Innskrenkninger må være nødvendig i et demokratisk samfunn, jf. EMK artikkel 10 nr. 2.

Som vist i kapittel 2.4 har EMD oppstilt noen relevante momenter ved balanseringen mellom vernet av privatlivets fred og ytringsfriheten. Det må altså gjøres en konkret vurdering av om domfellelse for fremstilling, anskaffelse eller tilgjengeliggjøring av privatlivskrenkende lyd- eller bildemateriale er et legitimt inngrep i ytringsfriheten. I Rt. 2010 s. 845 A konkluderte Høyesterett med at vernet av ytringsfriheten ikke var til hinder for domfellelse, da det var nødvendig i et demokratisk samfunn å gripe inn i tiltaltes opptreden ved å daglig sende personlige meldinger til direktøren i utlendingsnemnda.

I HR-2017-1245-A, hvor tiltalte hadde videresendt seksualiserte bilder av en jente, var det ikke nødvendig for Høyesterett å gjennomføre en slik vurdering, siden lagmannsrettens dom ble opphevet. Imidlertid ville det nok ikke vært tale om et utillatelig inngrep i ytringsfriheten å dømme tiltalte for videresendingen av bildene. Bildene var ikke av allmenn interesse, hadde et privat innhold og den avbildede hadde ingen offentlig rolle. I slike tilfeller vil retten til privatliv veie tyngre enn ytringsfriheten.

4 Norges positive forpliktelser til å verne privatlivets fred

4.1 Innholdet i Norges positive forpliktelser

Som redegjort for i kapittel 2.2 vernes privatlivets fred av både Grunnloven § 102, EMK artikkel 8 og SP artikkel 17 som pålegger Norge negative og positive forpliktelser. Fokus for dette kapittelet er hvordan statene positivt er forpliktet til å verne privatlivets fred, og hvorvidt Norge med sitt regelverk oppfyller disse forpliktelsene.

De positive forpliktelsene innebærer at staten skal sikre at borgerne ikke gjør inngrep i hverandres menneskerettigheter. Hva gjelder innholdet i statens positive forpliktelse til å

⁸⁰ Rt. 2010 s. 845 A avsnitt 19.

verne privatlivets fred finnes det mest praksis for EMK artikkel 8, og som vist i kapittel 2.2 er EMDs praksis relevant for forståelsen av Grunnloven § 102. EMK artikkel 8 fastsetter at enhver har rett til «respect for his private and family life, his home and his correspondence.» Statene har vid skjønnsmargin når det gjelder valg av tiltak for å sikre disse rettighetene, men der det er tale om at noen gjør inngrep i den innerste sfære av andres privatliv er marginen innskrenket.⁸¹

For de mest alvorlige krenkelsene av noens privatliv, som voldtekt eller seksuelt misbruk av barn, plikter statene å sikre at effektive straffebud er på plass.⁸² Videre plikter også statene å kriminalisere handlinger som medfører alvorlige inngrep i barns psykiske integritet. I K.U. mot Finland hadde en ukjent person lagt ut en annonse på Internett i klagerens navn. Klageren var på tidspunktet 12 år og annonsen inneholdt opplysninger om klageren som gjorde han til et mål for tilnærmelser fra pedofile. EMD uttalte at selv om handlingen ikke var like alvorlig som eksempelvis voldtekt, hadde staten også her en plikt til kriminalisering.⁸³

For mindre alvorlige handlinger som kan krenke noens psykiske integritet, er staten ikke forpliktet til å ha strafferettslige regler. Det skal foreligge et rettslig rammeverk som verner individene, men dette kan bestå av sivile rettsmidler.⁸⁴ Det avgjørende er at det er tale om et «adequate legal framework affording protection against acts of violence by private individuals (...)»⁸⁵

I avgjørelsen Söderman mot Sverige hadde en stefar snikfilmet sin 14 år gamle stedatter mens hun kledde av seg på badet. Stefaren ble ikke dømt for handlingene av svenske domstoler, og jenta klaget saken inn for EMD med anførsel om at hennes rettigheter etter EMK artikkel 8 var krenket ved at Sverige ikke hadde tilstrekkelige regler som sikret henne et vern mot inngrep i hennes privatliv. EMD uttalte at stefarens handlinger utgjorde en krenkelse av jentas personlige integritet. Det at jenta var mindreårig, at hendelsen fant sted i hennes hjem og at lovbrøyteren var hennes stefar - en person som hun skulle kunne stole på, var omstendigheter som gjorde saken alvorlig. Hendelsen krenket med dette svært sensitive deler av jentas privatliv. Imidlertid var det ikke tale om en krenkelse i form av fysisk vold, misbruk eller

⁸¹ Söderman mot Sverige, 2013, (sak 5786/08) premiss 78-79.

⁸² X og Y mot Nederland, 1985, (sak 8978/80) premiss 27 og M.C. mot Bulgaria, 2003, (sak 39272/98) premiss 150.

⁸³ K.U. mot Finland, 2008, (sak 2872/02), premiss 45-46.

⁸⁴ Söderman mot Sverige, 2013, (sak 5786/08), premiss 84-85.

⁸⁵ Söderman mot Sverige, 2013, (sak 5786/08), premiss 80.

kontakt. Stofarens handlinger var forkastelige, men ikke så alvorlige at Sverige pliktet å sikre et strafferettslig vern mot disse.⁸⁶

Imidlertid pliktet Sverige å sikre jenta et regelverk som kunne gi henne mulighet til å oppnå effektiv beskyttelse mot de inngrepene som stefaren hadde gjort i hennes privatliv. Slike regler eksisterte ikke, og Sverige ble derfor dømt for brudd på EMK artikkel 8. Avgjørelsen illustrerer hvor alvorlige inngrep det må være tale om før statene plikter å ha straffebed for å oppfylle sine positive forpliktelser. Sverige endret etter avgjørelsen sitt regelverk og har nå en straffebestemmelse som verner mot fremstilling av privatlivskrenkende bildemateriale. Dette blir behandlet nærmere i kapittel 7.2.2.2.

Både i «Guide on Article 8 of the Convention»⁸⁷ og i departementets høringsnotat om befatning med bilder som er særlig egnet til å krenke privatlivets fred⁸⁸ gis det uttrykk for at statene kan være positivt forpliktet til å kriminalisere uberettiget håndtering av bildemateriale. Dette samsvarer imidlertid ikke med EMDs uttalelser i Söderman mot Sverige, som må tolkes dithen at krav om kriminalisering bare gjelder for de mest alvorlige privatlivskrenkelser som vold, seksuelle overgrep eller alvorlige inngrep i mindreåriges privatliv. Sammenlignet med slike handlinger innebærer befatning med privatlivskrenkende bildemateriale mindre alvorlige krenkelser, noe som medfører at det antakelig ikke gjelder noe krav om kriminalisering.

4.2 Vern av privatlivets fred etter norsk rett

Norge har som redegjort for i kapittel 2 og 3 et fragmentert strafferettslig regelverk som verner privatlivets fred ved befatning med privatlivskrenkende lyd- og bildemateriale. Hva gjelder offentliggjøring har vi et forholdsvis omfattende vern gjennom strl. § 267 og åvl. § 104, men som vist i kapittel 3 er det strafferettslige vernet for annen form for befatning noe begrenset. Dette fordi det oppstilles vilkår om at gjerningspersonens forsett må omfatte å krenke fornærmede. Imidlertid oppstilles det ikke noe krav om kriminalisering for slike handlinger, og Norges positive forpliktelser vil derfor være oppfylt dersom vi har sivilrettslige midler som sikrer borgerne et akseptabelt vern. På bakgrunn av dette vil det foretas en kort analyse av om skadeserstatningsloven⁸⁹ § 3-6 kan anvendes slik at den gir et akseptabelt vern av privatlivets fred ved befatning med lyd- og bildemateriale. Det er viktig å merke seg at det i tillegg til skl. § 3-6 også finnes andre erstatningsrettslige regler som kan anvendes. Særlig

⁸⁶ Söderman mot Sverige, 2013, (sak 5786/08), premiss 86.

⁸⁷ ECHR, *Guide on Article 8 of the Convention – Right to respect for private and family life*, 2018, avsnitt 124 (se kildeliste for URL-adresse).

⁸⁸ Snr. 18/3556, *Høringsnotat om endringer i straffeloven*, 2018, punkt. 4.7.2.

⁸⁹ Lov 13. juni 1969 nr. 26 om skadeserstatning (skadeserstatningsloven) (skl.)

aktuelt er ulovfestet culpaansvar, åvl. § 81 og skl. § 3-5 om oppreisning ved forsettlig eller grov uaktsom overtredelse av strl. § 266. Disse reglene vil ikke behandles nærmere i denne avhandlingen.

I skl. § 3-6 heter det at «Den som har krenket privatlivets fred, skal, såfremt han har utvist uaktsomhet eller vilkårene for straff er oppfylt, yte erstatning (...)» Det kan idømmes erstatning for lidt skade, tap i fremtidig erverv og ikke-økonomisk skade (oppreisning). Særlig oppreisningserstatning vil være praktisk ved befatning med privatlivskrenkende lyd- og bildemateriale, da det kan være vanskelig å påvise et faktisk økonomisk tap som følge av slike handlinger.

For at vilkårene etter skl. § 3-6 skal være oppfylt må handlingen innebære en krenkelse av privatlivets fred. Ordlyden taler for at bestemmelsen kan anvendes ved enhver privatlivskrenkelse. Imidlertid er skl. § 3-6 i praksis blitt tolket slik at de objektive vilkårene er de samme som i strl. § 267, noe som medfører at krenkelsen må oppfylle vilkåret om offentliggjøring.⁹⁰ Det subjektive vilkåret er likevel mindre strengt for skl. § 3-6 da det bare kreves at gjerningspersonen har handlet uaktsomt, og ikke med forsett. En person har opptrådt uaktsomt dersom handlingen er uforsvarlig og han burde innsett at handlingen innebar en risiko.⁹¹ I tilfeller der lyd og bilde er spredt slik at offentlighetsvilkåret er oppfylt, altså at materialet er egnet til å nå 20-30 personer, vil det kunne være kurant å kreve erstatning. Å gjøre tilgjengelig privatlivskrenkende lyd- og bildemateriale vil i mange tilfeller være uforsvarlig og skadevolderen har opptrådt uaktsomt fordi han burde innsett at handlingen innebar en risiko for at skadelidte ville bli krenket.

Når det kommer til befatning som ikke oppfylder vilkåret om offentlighet er rettstilstanden mer usikker. Aktuelle handlinger kan være fremstilling, anskaffelse eller fremvisning til et fåtall uten at materialet offentliggjøres. I Rt. 2012 s. 1669 A ble det anført at på bakgrunn av statens positive forpliktelse etter EMK artikkel 8 burde oppreisning etter skl. § 3-6 også tilkjennes for privatlivskrenkelser som ikke oppfylte offentlighetsvilkåret. Til dette uttalte førstvoterende at statens forpliktelser etter EMK artikkel 8 normalt vil være oppfylt dersom handlingen er straffbar etter nasjonal rett. I denne saken hadde tiltalte hacket seg inn på datamaskiner og kopiert privat informasjon og intime bilder, noe som var straffbart etter strl. 1902 § 145 om datainnbrudd. Forholdet til EMK var derfor ikke avgjørende i denne saken, men førstvoterende uttalte generelt at «med mindre noe annet kreves etter Norges

⁹⁰ Rt. 2006 s. 799 A, avsnitt 46.

⁹¹ Peder Lødrup og John Asland, *Oversikt over erstatningsretten*, 8. utgave, Oslo 2013, side 34-35.

konvensjonsforpliktelser, kan oppreisningserstatning for krenkelser av privatlivets fred bare idømmes når publiseringsvilkåret i § 390 er oppfylt.»⁹²

Høyesteretts uttalelse kan tolkes slik at dersom strafferetten ikke gir fornærmede et akseptabelt vern, vil det være adgang til å idømme erstatning etter skl. § 3-6 uten at offentlighetsvilkåret er oppfylt. Dette vil være nødvendig for å oppfylle Norges konvensjonsforpliktelser. Skadeserstatningsloven § 3-6 kan etter dette fungere som et sikkerhetsnett, som fanger opp og gir vern for privatlivskrenkelser som ikke har et tilstrekkelig vern etter andre bestemmelser. Så vidt jeg har kunnet bringe på det rene finnes det ingen avgjørelser der skl. § 3-6 er anvendt på en slik måte. Imidlertid har Høyesterett gitt uttrykk for at det er mulig og bestemmelsens ordlyd er ikke til hinder for en slik anvendelse. Dette medfører at Norge antakelig oppfyller sine positive forpliktelser etter Grunnloven § 102 og EMK artikkel 8 ved å gi et akseptabelt vern ved befatning med privatlivskrenkende lyd- og bildemateriale.

5 Forslag til nye straffebud: Strl. §§ 267 a, 267 b og 267 c

5.1 Bakgrunn for lovforslaget

Spredning av privatlivskrenkende bildemateriale har i de siste årene blitt et samfunnsproblem som har fått stor oppmerksomhet.⁹³ Den 30. november 2017 ble det derfor fremsatt et representantforslag med følgende innhold:

«Stortinget ber regjeringen fremme lovforslag om en egen bestemmelse i straffeloven som tydeliggjør at det er ulovlig uten samtykke å dele eller på annen måte offentliggjøre bilder av andre som har avslørende, nedverdiggende eller krenkende karakter, som eksplisitt forbyr hevnporno og som øker strafferammen for denne typen handlinger.»⁹⁴

Representantforslaget ble fulgt opp med et anmodningsvedtak 8. mars 2018 hvor regjeringen bes utarbeide et lovforslag som rammer deling av krenkende bilder, samt vurdere behovet for endring i strafferammen for slike handlinger.⁹⁵

⁹² Rt. 2012 s. 1669 A, avsnitt 58.

⁹³ Se kapittel 1.2.

⁹⁴ Representantforslag 79 S (2017-2018), Dok.nr.8:79 S (2017-2018).

⁹⁵ Innst.139 S (2017-2018).

Justis- og beredskapsdepartementet sendte på bakgrunn av dette ut et høringsnotat om endringer i straffeloven i juni 2018.⁹⁶ Frist for høringsuttalelser var 1. oktober 2018. I høringsnotatet vurderer departementet først om det kan være aktuelt å utvide strl. § 266 til å også ramme atferd som «volder fare» for krenkelse av en annens fred. Videre vurderes det om strl. § 267 kan få et nytt ledd som gjør det straffbart å krenke privatlivets fred eller volde fare for dette ved uberettiget å formidle lyd- eller bildemateriale av åpenbart privat karakter. Ingen av alternativene anses hensiktsmessige. Hva gjelder strl. § 266 vil en utvidelse medføre at straffansvaret utvides til flere situasjoner enn befatning med krenkende lyd- og bildemateriale, noe det ikke nødvendigvis er behov for. Videre vil begge forslagene til endring bryte med hvordan straffansvaret etter bestemmelsene er innrettet, og ingen av forslagene til endring vil ramme selve fremstillingen av bildematerialet.⁹⁷

På bakgrunn av dette foreslår departementet nytt straffebed:

«§ 267 a Uberettiget befatning med privatlivskrenkende lyd- eller bildemateriale.

Den som uberettiget [og uten samtykke] fremstiller, anskaffer eller gjør tilgjengelig for en annen lyd- eller bildemateriale som er særlig egnet til å krenke noens privatliv, straffes med fengsel inntil 1 år.»

Videre foreslås en bestemmelse om grovt uberettiget befatning med privatlivskrenkende lyd- eller bildemateriale i strl. § 267 b, og om grov uaktsom befatning i strl. § 267 c. I det følgende vil det foreslåtte straffebed omtales som «strl. § 267 a», selv om bestemmelsen ikke er vedtatt og det derfor ikke eksisterer en bestemmelse med slikt paragrafnummer i Norske Lover. Der det er tale om straffebedene vedrørende grov uberettiget befatning eller grov uaktsomhet omtales disse som henholdsvis «strl. § 267 b» og «strl. § 267 c».

Departementet foreslår en mer omfattende kriminalisering enn hva det bes om i representantforslaget og anmodningsvedtaket. For det første er det ikke bare «deling» av bilder som forbys, men også fremstilling, anskaffelse og annen tilgjengeliggjøring. For det andre inntas også lydmateriale. Hvorvidt dette er i tråd med kravene til kriminalisering vurderes i kapittel 7.

Strl. § 267 a er rettet mot alle, jf. formuleringen «den som», videre verner den om «noens» privatliv, og omfatter derfor alle. Fullbyrdet overtredelse av strl. § 267 a foreligger når noen har fremstilt, anskaffet eller gjort tilgjengelig for en annen lyd- eller bildemateriale som er

⁹⁶ Snr. 18/3556, *Høringsnotat om endringer i straffeloven*, 2018.

⁹⁷ Snr. 18/3556, *Høringsnotat om endringer i straffeloven*, 2018, punkt 4.2.2 og 4.2.3.

særlig «egnet» til å krenke noens privatliv. Bestemmelsen er altså utformet som en konkret faredelikt og retter seg mot en inntrådt fare, i motsetning til en skadedelikt som retter seg mot fremkallelse av skade.⁹⁸ Til sammenligning er strl. §§ 266 og 267 skadedelikter, og kommer først til anvendelse når skade i form av privatlivskrenkelse har inntrådt. Denne forskjellen medfører også at strl. § 267 a ikke stiller krav om at gjerningspersonens forsett omfatter at fornærmede skal bli krenket, det er tilstrekkelig at forsettet omfatter at lyd- eller bildematerialet er særlig egnet til å krenke noens privatliv.

Hvilke handlinger som faktisk vil være straffbare etter strl. § 267 a er ikke selvforklarende bare basert på ordlyden. Ved å anvende karakteristikken «uberettiget» og «særlig egnet til å krenke noens privatliv» har lovgiver gitt domstolene i oppgave å foreta en skjønnsmessig vurdering av hvorvidt den konkrete handlingen oppfyller gjerningsbeskrivelsen. Både Grunnloven og EMK oppstiller visse krav til at straffebud må være tilstrekkelig presist utformet. Det vil i det følgende vurderes hvorvidt strl. § 267 a oppfyller disse kravene.

5.2 Krav til utforming av straffebud etter Grunnloven § 96 og EMK artikkel 7

På strafferettens område gjelder det et strengt legalitetsprinsipp, jf. Grunnloven § 96, EMK artikkel 7 og strl. § 14. Grunnloven § 96 første ledd fastsetter at «Ingen kan dømmes uten etter lov eller straffes uten etter dom.» Med «lov» menes formell lov, provisorisk anordning eller forskrift gitt med hjemmel i et «blankettstraffebud».⁹⁹ Av EMK artikkel 7 nr. 1 første punktum følger det at:

«No one shall be held guilty of any criminal offence on account of any act or omission which did not constitute a criminal offence under national or international law at the time when it was committed.»

Uttrykket «law» omfatter både formell lov og uskreven rett som rettspraksis og sedvanerett.¹⁰⁰ Legalitetsprinsippet etter Grunnloven § 96 er altså strengere enn etter EMK artikkel 7 når det kommer til hvilken hjemmel som må foreligge for å idømme straff. På bakgrunn av at Grunnloven er *lex superior* i norsk rett er det dens krav til hjemmel som må legges til grunn. Dette medfører at straff bare kan idømmes som følge av formell lov.

⁹⁸ Magnus Matningsdal *Norsk spesiell strafferett*, 2. utgave, Bergen 2016, side 5.

⁹⁹ Thomas Frøberg, *Nyere praksis om det strafferettslige legalitetsprinsippet*, Jussens venner, 2015, side 49.

¹⁰⁰ The Sunday Times mot Storbritannia nr. 1, 1980, (sak 6538/74), premiss 47.

Legalitetsprinsippets formål er å sikre forutberegnelighet, motvirke usaklig forskjellsbehandling, gi straffeloven demokratisk legitimitet og å gjennomføre prinsippet om maktfordeling som forfatningen bygger på.¹⁰¹ En forutsetning for å ivareta disse formålene er at straffebudene utformes så presist at det er mulig å forutberegne hvilke handlinger som er straffbare. Upresise straffebud medfører at det er opp til domstolene å avgjøre strafferettens innhold, noe som verken fremmer forutberegnelighet eller samsvarer med maktfordelingsprinsippet.¹⁰² På bakgrunn av dette stiller legalitetsprinsippet krav til at straffebud utformes slik at de er tilstrekkelig klare og tydelige.¹⁰³ Dette kravet omtales i denne avhandlingen som «klarhetskravet». Klarhetskravet retter seg mot lovgiver, og Høyesterett beskriver det som «et krav om at straffebudene utformes tilstrekkelig presist til å gi nødvendig veiledning om grensen mellom rett og galt på det aktuelle området (...)»¹⁰⁴

Høyesterett har uttalt at Grunnloven § 96 «stiller samme krav til klarhet i angivelse av det straffbare forholdet som EMK artikkel 7 (...)»¹⁰⁵ Innholdet i kravet etter Grunnloven og EMK kan derfor utledes samlet. Hva gjelder EMK artikkel 7 heter det i avgjørelsen *The Sunday Times mot Storbritannia* at loven må være tilgjengelig, og videre at noe ikke kan anerkjennes som lov

«unless it is formulated with sufficient precision to enable the citizen to regulate his conduct: he must be able – if need be with appropriate advice – to foresee, to a degree that is reasonable in the circumstances, the consequences which a given action may entail.»¹⁰⁶

Avgjørelsen omhandlet inngrep i ytringsfriheten etter EMK artikkel 10, men vurderingen av klarhetskravet er tilsvarende når det gjelder det strafferettslige lovkravet etter EMK artikkel 7.¹⁰⁷ Klarhetskravet innebærer at EMD kan komme til at en regel ikke kvalifiserer som straffebud dersom den er for vagt utformet. Det skal imidlertid en del til for at EMD skal konstatere krenkelse alene på grunn av et straffebuds vaghet. Aall skriver at EMD i flere saker har vurdert spørsmålet, men bare unntaksvis har kommet til at EMK artikkel 7 er krenket.¹⁰⁸

¹⁰¹ Rt. 2014 s. 1105 A avsnitt 26 og Linda Gröning, Erling Johannes Husabø og Jørn Jacobsen, *Frihet, forbrytelse og straff*, Bergen 2016, side 64.

¹⁰² Linda Gröning, Erling Johannes Husabø og Jørn Jacobsen, *Frihet, forbrytelse og straff*, Bergen 2016, side 68.

¹⁰³ Asbjørn Strandbakken, *Grunnloven § 96*, Jussens Venner, 2004, side 195.

¹⁰⁴ HR-2016-1458-A, avsnitt 8.

¹⁰⁵ Rt. 2014 s. 238 A (Hønschauk), avsnitt 18.

¹⁰⁶ *The Sunday Times mot Storbritannia* nr. 1, 1980, (sak 6538/74), premiss 49.

¹⁰⁷ *Cantoni mot Frankrike*, 1996, (sak 17862/91), premiss 29.

¹⁰⁸ Jørgen Aall, *Rettsstat og menneskerettigheter*, 5. utgave, Bergen 2018, side 136.

Selv om det er ønskelig med presise straffebud har EMD i sin praksis fremholdt at det ofte vil være nødvendig å benytte vage formuleringer for at rettsreglene skal kunne tilpasses skiftende samfunnsforhold.¹⁰⁹ Bruk av vage formuleringer utgjør ikke i seg selv en krenkelse av EMK artikkel 7, forutsatt at det i de fleste tilfeller ikke er tvilsomt hvorvidt en handling omfattes av bestemmelsen.¹¹⁰

Høyesterett har ved noen anledninger behandlet spørsmål om klarhetskravet etter Grunnloven § 96 og EMK artikkel 7 er til hinder for domfellelse.¹¹¹ I samtlige avgjørelser besvares spørsmålet negativt, og det finnes ikke noe eksempel på at Høyesterett har konkludert med at lovkravet er krenket fordi straffebudet ikke oppfyller klarhetskravet.¹¹²

Klarhetskravet utgjør en del av legalitetsprinsippet, og dette prinsippet stiller også krav til rettsanvenderen når straffebud skal tolkes. Når det gjelder tolkning av straffebud er legalitetsprinsippet de siste årene blitt skjerpet. I Rt. 2014 s. 238 A (Hønehauk) var spørsmålet om felling av en hønehauk var straffri fordi fellingen var foretatt i nødverge for en høne, jf. naturmangfoldloven¹¹³ § 75 jf. § 15. Saken reiste særlig spørsmål om det kunne innfortolkes et tilleggsvilkår i naturmangfoldloven § 17 annet ledd annet punktum om at fellingen måtte «anses påkrevd». Dette spørsmålet besvares negativt og det heter at det er «foretatt en innstramning av kravet til presis beskrivelse av det objektive gjerningsinnholdet i straffebestemmelsen.»¹¹⁴ Videre har Høyesterett uttalt at vage straffebud skal tolkes med varsomhet ved rettsanvendelsen.¹¹⁵

Dette medfører at selv om et vagt straffebud ikke er så upresist at det strider mot klarhetskravet, vil domstolene tolke det innskrenkende for å sikre ivaretagelsen av legalitetsprinsippet. En slik rettsanvendelse burde motivere lovgiver til å utforme så presise straffebud som mulig, for slik å sikre at regelen anvendes i tråd med sitt formål. Antakelser om hvilke konsekvenser utformingen av strl. § 267 a vil ha for rettsanvendelsen behandles nærmere i kapittel 6.

¹⁰⁹ Cantoni mot Frankrike, 1996, (sak 17862/91), premiss 31-32.

¹¹⁰ Cantoni mot Frankrike, 1996, (sak 17862/91), premiss 31-32.

¹¹¹ HR-2016-2228-A avsnitt 31 og HR-2018-1650-A avsnitt 55.

¹¹² Linda Gröning, Erling Johannes Husabø og Jørn Jacobsen, *Frihet, forbrytelse og straff*, Bergen 2016, side 68.

¹¹³ Lov 19. juni 2009 nr. 100 om forvaltning av naturens mangfold (naturmangfoldloven).

¹¹⁴ Rt. 2014 s. 238 A (Hønehauk), avsnitt 15.

¹¹⁵ Rt. 2005 s. 1628 A, avsnitt 15 og 16, gjentatt i Rt. 2014 s. 786 A, avsnitt 14. Nærmere om dette i kapittel 3.2.

5.3 Analyse av om strl. § 267 a oppfyller klarhetskravet

Straffeloven § 267 a består av flere elementer som er klare og ikke byr på særlige tolkningsproblemer. Det materialet som omfattes er «lyd- eller bildemateriale», hva dette innebærer er det mulig å utlede direkte fra ordlyden. Etter en naturlig forståelse vil lydopptak, fotografier og filmopptak omfattes. Departementet ønsker med dette å avgrense mot skriftlige fremstillinger, animasjoner og tegninger.¹¹⁶ Også hvilken befatning med lyd- eller bildemateriale som omfattes fremstår klart. Dette er beskrevet som å «fremstille, anskaffe eller gjøre tilgjengelig for en annen».

Det er videre et krav om at håndteringen er «uberettiget [og uten samtykke]». Dette innebærer lovfesting av en rettsstridsreservasjon og medfører at straffansvaret begrenses. Når begrepet «uberettiget» anvendes som rettsstridsreservasjon, er det fordi reservasjonen gis et annet nedslagsfelt enn ved å anvende «ulovlig». Ordet «ulovlig» henviser til underliggende rettsforhold i henhold til lov eller forskrift, mens «uberettiget» begrenser straffeansvaret til også å gjelde for handlinger som er i strid med privatrettslige avtaler eller instruksjoner.¹¹⁷ Den nærmere grensen for hva som er straffbart i den konkrete saken er det opp til dommeren å trekke.¹¹⁸ Ved vurderingen av om den konkrete handlingen er rettsstridig, er utgangspunktet den alminnelige samfunnsoppfatningen.¹¹⁹

Rettsstridsreservasjonen «uberettiget» anvendes i en del andre straffebud, eksempelvis strl. § 181 om ordensforstyrrelse og strl. § 268 om uberettiget adgang eller opphold. Vilkåret «[og uten samtykke]» fremstår som en presisering av «uberettiget», og medfører at befatning med krenkende materiale ikke er straffbart dersom det foreligger et samtykke.

Rettsstridsreservasjonen medfører at straffebudet er mindre forutberegnelig, da dommeren må gjøre en konkret vurdering for den enkelte sak om handlingen er straffverdig. På tross av dette er antakelig ikke formuleringen «uberettiget [og uten samtykke]» problematisk med hensyn til klarhetskravet. Dette på grunn av at anvendelse av rettsstridsreservasjoner er anerkjent i norsk rett. Imidlertid kan det stilles spørsmål ved om karakteristikken «særlig egnet til å krenke noens privatliv» oppfyller klarhetskravet.

¹¹⁶ Snr. 18/3556, *Høringsnotat om endringer i straffeloven*, 2018, punkt 5.1.

¹¹⁷ Ot.prp nr. 8 (2007-2008) *Om lov om endringer i straffeloven*, side 22.

¹¹⁸ Johs. Andenæs, *Alminnelig strafferett*, 6. utgave, Oslo 2016, side 155-156.

¹¹⁹ Henriette N. Tøssebro, *Rettsstrid, en strafferettslig studie*, 2016, side 67.

5.3.1 «Særlig egnet til å krenke noens privatliv»

Vilkåret for at lyd- og bildemateriale skal omfattes av strl. § 267 a er at det er «særlig egnet til å krenke noens privatliv». Som vist i kapittel 2.2 og 2.3 har begrepet «privatliv» ingen fast definisjon og det kan antagelig regnes som en rettslig standard. Med «rettslig standard» forstås et fleksibelt uttrykk som har en kobling til normer utenfor rettssystemet, eksempelvis samfunnets eller næringslivets oppfatning av begrepets innhold.¹²⁰ Anvendelse av rettslige standarder medfører at bestemmelser kan utvikles i takt med endringer i samfunnet, uten at ordlyden endres. Imidlertid tolkes straffebud som inneholder rettslige standarder med varsomhet.¹²¹

Når det gjelder rettslige standarder i strafferetten er det i straffelovens forarbeider uttalt at det bør «utvises forsiktighet med å innføre straffebud som inneholder vide rettslige standarder.»¹²² Det oppstilles likevel ikke noe forbud mot slike begreper eller generelt vagt utformede straffebud. Forutsatt at bestemmelsen er tilstrekkelig presist utformet til at den gir nødvendig veiledning om grensen mellom rett og galt, vil klarhetskravet være oppfylt.¹²³ Spørsmålet er etter dette hvorvidt karakteristikken «særlig egnet til å krenke noens privatliv» er presist nok utformet til at det er mulig etter ordlyden å forutberegne sin rettsstilling.

Begrepet «privatliv» i strl. § 267 a vil antakelig bli tolket forholdsvis likt som strl. § 267, med tanke på den nære plasseringen i loven og av hensyn til konsekvens og forutberegnelighet. Som vist i kapittel 2.3 oppstiller Høyesterett et krav om en viss grad av sensitivitet for at noe skal omfattes av strl. § 267. Basert på kravet om sensitivitet er det mulig å trekke en grov linje mellom hva som omfattes av noens privatliv, og hva som faller utenfor. Det har ikke blitt ansett som problematisk i forhold til klarhetskravet å anvende begrepet «privatliv» tidligere noe som taler for at det ikke vil medføre utfordringer nå heller.

Det som skiller strl. § 267 a fra strl. § 267 i denne forbindelse er at materialet må ha et slikt innhold at det er «særlig egnet» til å krenke noens privatliv. Dermed kan den forståelse som ligger til grunn for strl. § 267 anvendes som en pekepinn ved forståelsen av strl. § 267 a, men likevel slik at materialet må være av mer krenkende karakter enn hva som er kravet etter strl. § 267.

¹²⁰ Linda Gröning, Erling Johannes Husabø og Jørn Jacobsen, *Frihet, forbrytelse og straff*, Bergen 2016, side 16.

¹²¹ Se kapittel 3.2.

¹²² NOU 2002: 4 *Ny straffelov*, side 83.

¹²³ HR-2016-1458-A, avsnitt 8.

Hva som er «særlig egnet» til å krenke noens privatliv er ikke innlysende etter ordlyden, men det må i alle fall være tale om noe som er kvalifisert mer enn bare «krenkende». Når materialet må ha et innhold som er «særlig» egnet til å krenke, er det naturlig å anta at materialet må ha et mer sensitivt innhold enn for eksempel et vanlig personbilde. Det må antakelig foreligge forhold ved materialet som gjør at det kan påføre en integritetskrenkelse med et visst alvor. En naturlig språklig forståelse tilsier at slike forhold særlig vil foreligge der noen er i en utsatt situasjon, eksempelvis fordi de er nakne, psykisk syke eller har vært i en ulykke. Dette er forhold som ligger i kjernen av noens privatliv og som individet kan ha en særlig interesse av å holde for seg selv. Man må altså bevege seg et stykke inn i den private sfære for at materialet skal oppfylle karakteristikken «særlig egnet» til å krenke noens privatliv. Håndtering av slikt materiale kan virke kvalifisert krenkende i øyeblikket, og kan medføre konsekvenser over lengre tid.

Etter dette kan det konkluderes med at det til en viss grad er mulig å forutse hva som er «særlig egnet til å krenke noens privatliv», og klarhetskravet anses derfor oppfylt for denne karakteristikken. Utformingen er riktignok skjønnsmessig, men straffebudet gir antakelig nødvendig veiledning om grensen mellom rett og galt. Ved å lese straffebudet vil det være mulig å gjøre seg opp en formening av om det konkrete forholdet er straffbart eller ikke. Det faktum at det for enkelte tilfeller vil være mer tvilsomt hvorvidt handlingen omfattes, er ikke i seg selv tilstrekkelig til å konstatere strid med klarhetskravet. Denne utfordringen må løses ved rettsanvendelsen, noe som behandles nærmere i neste kapittel.

Det er imidlertid verdt å merke seg at det er mulig å utforme straffebudet mer presist, uten at bestemmelsens virkeområde innskrenkes nevneverdig.¹²⁴ Når det finnes en slik mulighet kan det anføres at den vage utformingen er unødvendig, og av hensyn til forutberegnelighet og maktfordeling burde departementet foreslått en mer presis bestemmelse.

6 Rettsanvenderens tolkning av strl. § 267 a

6.1 Innledning

Strl. § 267 a er som vist i kapittel 5 vagt utformet, men ikke på en slik måte at det er i strid med det klarhetskravet som stilles for lovgiver. Legalitetsprinsippet i Grunnloven § 96 og EMK artikkel 7 stiller imidlertid også krav til rettsanvenderen. Dette kravet innebærer blant

¹²⁴ Se kapittel 6.2 og 9.

annet at vide straffebud skal tolkes med varsomhet, og dette gjelder særlig når det er tale om rettslige standarder.¹²⁵

Strl. § 267 a er utformet slik at rettsanvenderen må foreta to skjønsmessige vurderinger: For det første av hvorvidt materialet er særlig egnet til å krenke privatlivets fred, og for det andre av om handlingen er «uberettiget [og uten samtykke]». Departementet vurderer i liten grad hvordan det foreslåtte straffebudet vil anvendes og tolkes av rettsanvender. Dette er en svakhet ved lovarbeidet, da det er nødvendig å foreta en slik vurdering for å forutse om bestemmelsen vil tolkes i tråd med sitt formål.

6.2 Om materialet er særlig egnet til å krenke privatlivets fred

Straffeloven § 267 a verner om noens «privatliv» og begrepet vil antakelig tolkes tilsvarende som i strl. § 267.¹²⁶ Høyesterett har ikke utvist særlig varsomhet ved tolkningen av begrepet tidligere og oppstiller bare krav om at det må være tale om personlige opplysninger med en viss grad av sensitivitet.¹²⁷ Det foreslåtte straffebudet stiller imidlertid som vilkår at materialet må ha et innhold som er «særlig egnet» til å krenke noens privatliv. Terskelen for hva som er vernet etter strl. § 267 a er dermed høyere enn hva som er tilfelle for strl. § 267, og sensitivitetskravet vil derfor være strengere for det foreslåtte straffebudet.

Departementet skriver i høringsnotatet at materialet må være av en slik karakter at spredning åpenbart vil medføre en alvorlig krenkelse for at terskelen skal være oppfylt.¹²⁸ Videre nevnes en rekke forhold som kan omfattes av straffebudet. Disse kan grovt deles inn i to grupper. Det som kjennetegner den første gruppen er at det er tale om sensitive bilder av mennesker i ulike utsatte situasjoner. Herunder «bilder som viser seksuelle overgrep, nakenbilder eller bilder som viser intime kroppsdeler eller som på andre måter seksualiserer den avbildede» og bilder som viser noen som er skadet, syk, sterkt beruset, i psykisk ubalanse eller av noen som blir utsatt for vold eller ydmykelser.¹²⁹ Den andre gruppen inneholder bilder av mer dagligdags karakter, for eksempel bilder av noen som sover, er på toalettet eller «er i en annen situasjon hvor vedkommende lett kan henges ut eller latterliggjøres.» Det heter at vilkåret «særlig» bare er ment å innebære en avgrensning mot mer ordinære privatbilder.¹³⁰

¹²⁵ Se kapittel 3.2.

¹²⁶ Se kapittel 5.3.1.

¹²⁷ Se kapittel 2.3.

¹²⁸ Snr. 18/3556, *Høringsnotat om endringer i straffeloven*, 2018, punkt 5.2.

¹²⁹ Snr. 18/3556, *Høringsnotat om endringer i straffeloven*, 2018, punkt 5.2.

¹³⁰ Snr. 18/3556, *Høringsnotat om endringer i straffeloven*, 2018, punkt 5.2.

Det at håndtering av lyd- eller bildemateriale med slik karakter som beskrevet i gruppe én omfattes, passer godt med en naturlig språklig forståelse av strl. § 267 a. Forholdene har en sterk grad av sensitivitet, og en uberettiget håndtering av lyd- eller bildemateriale med slikt innhold kan medføre en kvalifisert krenkelse av noens privatliv.

Hva gjelder nakenbilder og bildemateriale med seksuell karakter har Høyesterett uttalt at spredning av slike bilder kan innebære en alvorlig krenkelse for den avbildede.¹³¹ Det er på bakgrunn av dette ikke tvilsomt at strl. § 267 a vil tolkes dithen at bilder med slikt innhold omfattes. For de andre forholdene finnes det ikke tilsvarende uttalelser fra domstolene, men for materiale som viser voldsutøvelse skriver Sandberg og Uglevik at dokumentering av slike forhold kan medføre at overgrepet på en måte fortsetter, selv om det er over, fordi «(f)rykten for at overgrepene kan bli sett av andre kan forsterke følelsen av maktesløshet som ligger i all voldsbruk.»¹³² Slikt materiale må derfor antas å oppfylle terskelen etter strl. § 267 a. Også materiale som viser noen som er skadet, sterkt beruset eller i psykisk ubalanse er egnet til å påføre en kvalifisert form for krenkelse. Personen som befinner seg i slike situasjoner er svært sårbare, og en ufrivillig dokumentasjon i form av lyd og bilde er både krenkende i øyeblikket og kan medføre konsekvenser i ettertid. Risikoen for spredning av bilder som viser personer med et innhold som ikke er «dagligdags» er større enn for annet materiale, fordi slike bilder har en underholdningsverdi for uvedkommende.

Det er mer tvilsomt om forholdene i gruppe to omfattes av en naturlig forståelse av straffebudets ordlyd. Befatning med materiale som etter sitt innhold kan føre til at noen «henges ut eller latterliggjøres» kan være egnet til å påføre noen en privatlivskrenkelse. Det er imidlertid tvilsomt at befatning med slikt materiale etter ordlyden vil anses som «særlig» egnet til å krenke noens privatliv. Dersom slike forhold skal omfattes må antakelig ordlydsforståelsen suppleres med andre rettskilder. Dette kan eksempelvis være forarbeidene, men uttalelser her vil ikke være avgjørende dersom lovgiverviljen ikke kommer klart til uttrykk i selve straffebudet.¹³³

På bakgrunn av at vagt utformede straffebud skal tolkes med varsomhet, er det mulig at domstolene vil komme til at uberettiget befatning med bilder av dagligdags karakter faller

¹³¹ HR-2016-2263-A avsnitt 19 og HR-2017-1245-A avsnitt 20.

¹³² Sveinung Sandberg og Thomas Uglevik, *Kriminell selfiekultur: Ydmykelse blir brukt som underholdning*, 2017, (se kildeliste for URL-adresse).

¹³³ Rt. 2012 s. 313 A, avsnitt 29.

utenfor gjerningsbeskrivelsen i strl. § 267 a. Hvorvidt slike forhold er straffbare må i så fall vurderes etter strl. §§ 266 eller 267 som verner materiale av mindre alvorlig karakter.

6.3 Om handlingen er «uberettiget [og uten samtykke]»

Handlinger er bare straffbare etter strl. § 267 a dersom de er «uberettiget [og uten samtykke]». «Uberettiget» er som allerede redegjort for i kapittel 5.3 en rettstridsreservasjon som medfører at straffebudet tolkes innskrenkende. Berettiget befatning med privatlivskrenkende lyd- eller bildemateriale kan for det første tenkes der det foreligger samtykke fra avbildede eller personen i lydopptaket. Videre kan det tenkes tilfeller der befatningen er vernet av ytringsfriheten. Som vist i kapittel 2.4 må hensynet til privatlivets fred avveies mot ytringsfriheten, og der det er tale om å anvende strl. § 267 a for handlinger som er vernet etter Grunnloven § 100 og EMK artikkel 10 vil rettsanvender måtte foreta en helhetsvurdering. En slik vurdering vil antakelig være særlig aktuelt ved tilgjengeliggjøring av lyd- og bildemateriale og utfallet vil bero på de konkrete omstendighetene i den enkelte sak.¹³⁴

I høringsnotatet fremgår det at «uberettiget» også er ment å avgrense mot handlemåter som er mindre klanderverdige eller hvor det er liten fare for at noens privatliv vil krenkes. Det nevnes at tilgjengeliggjøring av materiale lettere vil være uberettiget dersom det videresendes og slik skaper fare for videre spredning, enn hvis materialet bare fremvises. Videre vil deling, anskaffelse eller fremstilling lettere være uberettiget dersom fornærmede kan identifiseres på bildet.¹³⁵

Departementet uttrykker altså et ønske om at begrepet «uberettiget» skal forstås slik at det innskrenker straffebudet på ulike måter. Straffebudet skal tolkes slik at tilfeller der gjerningspersonen har lov til å rå over lyd- eller bildematerialet faller utenfor. Og videre slik at det avgrenses mot handlemåter som ikke er særlig klanderverdige eller ikke medfører stor fare for privatlivskrenkelse. Altså skal det foretas en vurdering av om handlingen er så alvorlig at det er rimelig å reagere med straff. Det strafferettslige legalitetsprinsippet er bare til hinder for å tolke straffebud utvidende, altså til ulempe for tiltalte. Legalitetsprinsippet står ikke i veien for at rettsanvender kan legge vekt på de forholdene departementet anser relevante for å tolke straffebudet innskrenkende. Antakelig vil begrepet «uberettiget» forstås slik departementet ønsker, det er i alle fall tvilsomt at domstolene vil anvende straffebudet strengere enn hva som er lovgivers ønske.

¹³⁴ For relevante momenter ved denne avveiningen vises det til kapittel 2.4.

¹³⁵ Snr. 18/3556, *Høringsnotat om endringer i straffeloven*, 2018, punkt 5.7.

Etter dette kan det konkluderes med at anvendelsen av begrepet «uberettiget» ikke medfører utfordringer med tanke på anvendelsen av strl. § 267 a sett i forhold til hva som er departementets ønske. Imidlertid vil straffebudet tolkes med varsomhet hva gjelder terskelen for hvilket lyd- eller bildemateriale som vernes.¹³⁶ Dette vil antakelig medføre at domstolene tolker straffebudet slik at færre forhold omfattes av gjerningsbeskrivelsen enn hva som er departementets ønske.

7 Nykriminalisering

7.1 Innledning

Kriminalisering innebærer et inngrep i individenes alminnelige handlefrihet, noe som forutsetter en særskilt begrunnelse.¹³⁷ I lovforarbeidene til straffeloven av 2005 oppstilles tre vilkår som bør være oppfylt for at kriminalisering skal kunne forsvares. Det første vilkåret omtales som skadefølgeprinsippet og innebærer at en handling bare bør kriminaliseres dersom den fører til «skade eller fare for skade på interesser som bør vernes av samfunnet.»¹³⁸ For det andre bør straff ha en subsidiær karakter, og bare brukes hvis det ikke finnes andre tilstrekkelige reaksjoner eller sanksjoner.¹³⁹ For det tredje bør straff bare brukes «dersom nyttevirkningene er klart større enn skadevirkningene.»¹⁴⁰

I dette kapittelet beskrives innledningsvis hvilke handlinger departementet foreslår kriminalisert i sitt høringsnotat. Videre følger en analyse av om forslaget oppfyller de tre vilkårene for kriminalisering.

Departementets lovforslag innebærer for det første at privatlivskrenkelser ved grov uaktsom overtredelse gjøres straffbart, dette behandles nærmere i kapittel 7.5. Videre foreslås det at handlingene fremstilling, anskaffelse og tilgjengeliggjøring av krenkende bildemateriale gjøres straffbart uten at det oppstilles vilkår om at fornærmede oppfatter krenkelsen. Begrunnelsen til forslagets nykriminalisering er den særlig store belastningen det innebærer å få spredt bilder som er særlig egnet til å krenke privatlivets fred.¹⁴¹

Den foreslåtte straffebestemmelsen er inntatt som strl. § 267 a, noe som innebærer at bestemmelsen plasseres i straffeloven kapittel 24 om vern av den personlige frihet og fred.

¹³⁶ Se kapittel 6.2.

¹³⁷ NOU 2002: 4 *Ny straffelov*, side 78.

¹³⁸ Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) *Om lov om straff*, side 88.

¹³⁹ Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) *Om lov om straff*, side 88.

¹⁴⁰ Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) *Om lov om straff*, side 88.

¹⁴¹ Snr. 18/3556, *Høringsnotat om endringer i straffeloven*, 2018, punkt 5.2.

Bestemmelsen verner om rettsgodet privatlivets fred ved å forby visse former for befatning med lyd- og bildemateriale som er særlig egnet til å krenke noens privatliv.

I motsetning til privatlivskrenkelse etter strl. § 267 og hensynsløs atferd etter strl. § 266, som verner om samme rettsgode, inneholder ikke strl. § 267 a noe vilkår om at gjerningspersonens atferd «krenker» noens fred eller privatliv. Vilrårene er at det er tale om en viss form for håndtering av et materiale med innhold som er «særlig egnet» til å krenke noens privatliv. Det er disse vilrårene som må omfattes av gjerningspersonens forsett, noe som innebærer at håndteringen av det krenkende lyd- og bildematerialet i seg selv kriminaliseres. Dette medfører en forholdsvis stor endring sammenlignet med gjeldende rett. Eksempelvis vil fotografering gjort i hemmelighet være straffbart, og det samme vil fremvisning av krenkende bildemateriale til et fåtall personer være, selv om avbildede ikke vet at bildene blir fremvist.

7.2 Skadefølgeprinsippet

7.2.1 Innledning

Det første vilr ret for at en handling skal kriminaliseres er at atferden fører til skade eller fare for skade på interesser som bør vernes av samfunnet. I utgangspunktet har individene handlefrihet og straff bør derfor bare brukes når tungtveiende hensyn taler for det.¹⁴² Slike hensyn foreligger normalt bare dersom handlingene man ønsker å straffe «kan medføre skade eller fare for skade på interesser som har et rettmessig krav på vern.»¹⁴³ Individets psykiske integritet regnes som en slik interesse.¹⁴⁴

I forarbeidene oppstilles en rekke konsekvenser av skadefølgeprinsippet. For strl. § 267 a er det særlig to som er aktuelle å vurdere nærmere: (1) Handlinger som ikke er egnet til å medføre skade eller fare for skade bør ikke være straffbare, og (2) straff bør ikke brukes for å verne den enkelte mot ulike former for ubehag.¹⁴⁵ Disse to konsekvensene kan anses som to sider av samme sak; dersom det er tale om en handling som bare påfører ubehag, er det etter en naturlig språklig forståelse ikke tale om en skade. På bakgrunn av dette behandles de i det følgende samlet.

I følge straffelovens forarbeider er det lovgiver som har bevisbyrden for at skadefølgeprinsippet er oppfylt.¹⁴⁶ Handlinger bør ikke kriminaliseres for «sikkerhets skyld»

¹⁴² NOU 2002: 4 side 79.

¹⁴³ Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) *Om lov om straff*, side 89.

¹⁴⁴ Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) *Om lov om straff*, side 90.

¹⁴⁵ Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) *Om lov om straff*, side 91.

¹⁴⁶ Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) *Om lov om straff*, side 92.

og lovgiver må bevise at handlingen «utgjør en uakseptabel risiko for skade på beskyttelsesverdige interesser» dersom skadefølgen er usikker.¹⁴⁷

Den aktuelle skade eller fare for skade i strl. § 267 a er krenkelse av privatlivets fred. Når det gjelder kriminalisering av handlinger som påvirker den enkeltes psykiske integritet følger det av straffelovens forarbeider at:

«Inntil en viss grense bør det å påføre andre psykisk ubehag gjennom atferd eller utsagn ikke sanksjoneres med straff. I slike tilfeller vil det sjelden være naturlig å tale om skade eller fare, og ubehag er uansett en lite målbar størrelse. Straff vil normalt være en uproporsjonal reaksjon.»¹⁴⁸

Straff kan på bakgrunn av dette være aktuelt å anvende for de graverende tilfellene hvor private forhold utleveres.¹⁴⁹ Hvor graverende de forholdene som foreslås kriminalisert etter strl. § 267 a er, vil avhenge av både formen for håndtering og materialets innhold. Som vist i kapittel 3.2 kan det ved vurderingen av om handlingen er hensynsløs etter strl. § 266 oppstilles et skille mellom handlinger som innebærer spredning og andre former for befatning. Spredning kan medføre en livslang krenkelse for fornærmede, mens det samme ikke er tilfelle for fremstilling, anskaffelse og fremvisning. På bakgrunn av at formen for håndtering ofte vil spille en viktig rolle for hvilken privatlivskrenkelse fornærmede påføres, disponeres vurderingen av skadefølgeprinsippet deretter. Betydningen av materialets innhold behandles fortløpende der det er relevant.

Hva gjelder forslaget om å kriminalisere lydopptak, altså lydmateriale uten tilhørende bilde, reiser dette noen egne problemstillinger som behandles i kapittel 7.2.4.

7.2.2 Fremstilling og anskaffelse

Det kan være aktuelt å kriminalisere fremstilling og anskaffelse basert på to hovedargumenter. For det første kan kriminalisering være aktuelt fordi handlingene i seg selv innebærer en skade, eller fare for skade, dette vurderes nedfor i kapittel 7.2.2.1. For det andre kan kriminalisering være aktuelt for å forebygge en annen handling – spredning.

Departementet har begrunnet kriminaliseringen i sistnevnte argumentasjon, altså for å

¹⁴⁷ Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) *Om lov om straff*, side 92.

¹⁴⁸ Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) *Om lov om straff*, side 90.

¹⁴⁹ Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) *Om lov om straff*, side 91.

motvirke spredning av krenkende lyd- og bildemateriale, og dette vil vurderes i det følgende.¹⁵⁰

Det foreslåtte straffebudet kriminaliserer handlinger som skaper fare for at en annen skadevoldende handling skal begås. For kriminalisering av slike handlinger har Straffelovkommisjonen uttalt at lovgiver bør være tilbakeholden: «Det bør vurderes meget nøye hvor stort inngrep en slik straffebestemmelse eventuelt vil gjøre i borgernes frihet, og om et slikt inngrep framstår som rimelig i forhold til hvor sterke interesser som knytter seg til kontroll med en type skadelig virksomhet.»¹⁵¹

Som eksempler på andre straffebud som kriminaliserer liknende handlinger viser departementet i høringsnotatet til strl. § 311 om fremstilling av seksuelle overgrep mot barn og strl. § 201 om uberettiget befatning med tilleggsdata, dataprogram mv.

Hva gjelder strl. § 311 gjør bestemmelsen det straffbart å blant annet fremstille og anskaffe materiale som viser overgrep mot barn eller som seksualiserer barn. I Rt. 2002 s. 1187 heter det at materiale som seksualiserer barn i praksis vil være et produkt av overgrep mot barna.¹⁵² Befatning med slikt materiale medfører risiko for flere overgrep da det påvirker etterspørselen, og dette må det slås hardt ned på.¹⁵³

Liknende hensyn som for strl. § 311 kunne antakelig vært anvendt til å begrunne kriminalisering av fremstilling av overgrep mot voksne. Med unntak av dette skiller strl. § 311 seg fra det foreslåtte straffebudet. For det første er det slik at fremstillinger som seksualiserer barn per definisjon er straffbart, med visse unntak i strl. § 311 siste ledd. Det samme gjelder ikke materiale som seksualiserer voksne, hvor befatning vil være lovlig så lenge det blant annet foreligger tilstrekkelig samtykke fra avbildede. For det andre er de tilfeller som omfattes av strl. § 311 mer sensitive enn for strl. § 267 a, som også kan omfatte materiale som ikke er av seksuell karakter.

Hva gjelder strl. § 201 om uberettiget befatning med tilleggsdata, dataprogram mv. er et vilkår for å straffes etter bestemmelsen at vedkommende har «forsett om å begå en straffbar handling». Dette skiller seg fra det foreslåtte straffebudet, ved at gjerningspersonen ikke behøver å ha forsett om å krenke den fornærmede ved å for eksempel spre materialet.

¹⁵⁰ Snr. 18/3556, *Høringsnotat om endringer i straffeloven*, 2018, punkt 4.7.2 og 4.7.3.

¹⁵¹ NOU 2002: 4 *Ny straffelov*, side 81.

¹⁵² Rt. 2002 s. 1187, side 1191.

¹⁵³ Rt. 2002 s. 1187, side 1191.

Etter dette er ikke strl. §§ 311 og 201 noe annet enn eksempler der fremstilling og anskaffelse er gjort straffbart. Bestemmelsene har få andre likehetstrekk med strl. § 267 a når det gjelder skadefølgeprinsippet.

Av andre straffebud kan strl. §§ 188, 203 og 369 nevnes. Disse bestemmelsene kriminaliserer fremstilling av henholdsvis skytevåpen og eksplosiver, fjernsynssignaler mv. og utstyr som er bestemt for forfalskning av penger. Strl. § 188 omhandler blant annet uforsiktig fremstilling av skytevåpen, noe som er en handling som i seg selv innebærer fare for skade. Strl. §§ 203 og 369 inneholder begge vilkår om at gjerningspersonen må ha forsett om å begå videre skadevoldende handlinger. Straffeloven §§ 191 a, 361 og 367 kriminaliserer anskaffelse av henholdsvis skytevåpen eller eksplosiver, falske dokumenter og falske penger. Alle tre oppstiller vilkår om at gjerningspersonen må ha forsett om å begå en annen skadevoldende handling.

Det foreslåtte straffebudet skiller seg fra de andre ved at fremstilling og anskaffelse er gjort straffbart uten at gjerningspersonen behøver å ha forsett om å anvende materialet til å utøve en skadevoldende handling. Det er dermed tale om et større inngrep i borgernes frihet.

Skaden ved at krenkende lyd- eller bildemateriale spres kan være stor og handlingen kan få alvorlige konsekvenser for fornærmede. Dette taler for at handlingen bør forebygges ved kriminalisering av fremstilling og anskaffelse. På den annen side bør også risikoen for skade få betydning ved vurderingen av kriminalisering. Faren for at skade oppstår ved at lyd- eller bildemateriale spres når noen har fremstilt eller anskaffet materialet er til stede. Likevel kan ikke risikoen regnes som stor så lenge gjerningspersonen ikke har forsett om å spre materialet. Basert på departementets begrunnelse fremstår kriminalisering av fremstilling og anskaffelse som et uforholdsmessig stort inngrep i individenes handlingsfrihet sammenlignet med den hypotetiske faren for skade ved spredning.

7.2.2.1 Hvorvidt fremstilling og anskaffelse medfører skade eller fare for skade

En kriminalisering av fremstilling og anskaffelse kan, som vist ovenfor, begrunnes i at handlingene i seg selv medfører en skade eller fare for skade.¹⁵⁴ Fremstilling og anskaffelse av privatlivskrenkende lyd- og bildemateriale kan etter gjeldende rett omfattes av strl. § 266, men dette forutsetter at noen er blitt krenket av handlingen og at dette omfattes av gjerningspersonens forsett. Dette er ikke forutsetninger for strl. § 267 a, der det eksempelvis er tilstrekkelig at A har fremstilt eller anskaffet et bilde som etter sitt innhold er særlig egnet

¹⁵⁴ Se kapittel 7.2.2.

til å krenke Bs privatliv. Hvis B ikke er klar over at A har fremstilt eller anskaffet bildet, kan det i forhold til skadefølgeprinsippet for det første stilles spørsmål ved om handlingen medfører en krenkelse eller fare for en krenkelse av Bs privatliv. Dersom det er tale om en krenkelse, er spørsmålet om denne kan regnes som en skade i strafferettslig forstand. Disse to spørsmålene behandles i det følgende.

Som vist i kapittel 2.2 omfattes mange forhold av begrepet «privatliv», og personbilder nyter et sterkt vern. I EMDs avgjørelse *Reklos og Davourlis mot Hellas* ble fotografering av en baby uten samtykke fra foreldrene ansett som et inngrep i retten til privatliv.¹⁵⁵ Videre ble en stefars snikfilming av sin stedatter ansett som et alvorlig inngrep i stedatterens privatliv i *Söderman mot Sverige*.¹⁵⁶ Det er derfor ikke tvilsomt at fremstilling av lyd- og bildemateriale uten samtykke innebærer en privatlivskrenkelse.

Hva gjelder anskaffelse finnes det lite relevant praksis. Imidlertid taler hensynene bak vernet av privatlivets fred for at også anskaffelse innebærer en krenkelse. I kapittel 2.1 er det vist til to viktige hensyn: Hensynet til individets dannelsesprosess og identitetsutvikling, og hensynet til individets dannelse av sosiale relasjoner.¹⁵⁷ For anskaffelse er særlig sistnevnte hensyn relevant, da det forutsetter at individet selv skal kunne velge hvem det vil dele informasjon om seg selv med.¹⁵⁸ Ved uberettiget anskaffelse av lyd- eller bildemateriale har fornærmede mistet kontrollen over informasjon om seg selv. På bakgrunn av dette hensynet legges det til grunn at også uberettiget anskaffelse av lyd- og bildemateriale innebærer et inngrep i fornærmedes privatliv.

Spørsmålet er da om privatlivskrenkelsen i form av fremstilling eller anskaffelse er tilstrekkelig alvorlig til å anses som en skade i strafferettslig forstand. Hvor alvorlig krenkelsen er vil bero på materialets karakter. Ved et ulykkessted vil det eksempelvis kunne være mer krenkende med nærbilder av offeret, enn bilder tatt på større avstand. Videre kan bilder som viser et seksuelt overgrep virke mer krenkende enn bilder som viser frivillig seksuell aktivitet. Handlingen kan også virke mer krenkende dersom avbildede får kunnskap om den, enn dersom den forblir hemmelig.

Det å få kunnskap om at noen har fremstilt eller anskaffet sensitivt materiale av deg kan klart oppleves ubehagelig, men det vil ofte ikke være et graverende tilfelle. Situasjonen skiller seg

¹⁵⁵ *Reklos og Davourlis mot Hellas*, 2009, (sak 1234/05), se også kapittel 2.2.

¹⁵⁶ *Söderman mot Sverige*, 2013, (sak 5786/08), se også kapittel 4.1.

¹⁵⁷ Ellen Lexterød Hovlid, *Vern av privatlivets fred*, Oslo 2015, side 79.

¹⁵⁸ Ellen Lexterød Hovlid, *Vern av privatlivets fred*, Oslo 2015, side 79.

ikke så veldig fra det at noen andre har skaffet seg kunnskap om dine innerste hemmeligheter. Også dette kan føles ubehagelig og skape frykt for at vedkommende skal misbruke opplysningene. Imidlertid er det ikke straffbart å inneha noen andres hemmeligheter, selv om personen det gjelder ikke har et ønske om det. Det er mer nærliggende å betegne den krenkelsen som påføres ved fremstilling eller anskaffelse som ubehag, enn som en skade. Skadefølgeprinsippet taler etter dette ikke for den foreslåtte kriminaliseringen av fremstilling og anskaffelse av lyd- eller bildemateriale som er «særlig egnet til å krenke noens privatliv». Situasjonen kunne vært en annen dersom det bare var tale om å kriminalisere det mest sensitive materialet, for eksempel seksualiserte bilder eller bilder som viser intime kroppsdeler, noen som er skadet, sterkt beruset, i psykisk ubalanse eller som blir utsatt for vold eller ydmykelser.¹⁵⁹

7.2.2.2 Nærmere om fremstilling av bildemateriale

Som en videre begrunnelse for å kriminalisere fremstilling skriver departementet at det neppe er noen grunn til at det skal være tillatt å ta bilder av noen i en seksuell eller annen krenkende situasjon uten samtykke, selv om dette måtte skje i skjul.¹⁶⁰ Dette kan nok medføre riktighet, men det at noe ikke skal være «tillatt» og at noe skal kriminaliseres er ikke to sider av samme sak. Det er et krav for kriminalisering at handlingen kan medføre skade, eller fare for skade. Det er altså ikke tilstrekkelig at en handling er uønsket. Det finnes andre midler for å bekjempe uønsket atferd, for eksempel kunne et forbud mot fremstilling som ikke sanksjoneres med straff, men som kan medføre privatrettslige sanksjoner være aktuelt å vurdere. Dette vil behandles nærmere i kapittel 7.3.

Kriminalisering av fremstilling av lyd- og bildemateriale som er særlig egnet til å krenke noens privatliv vil kunne medføre store konsekvenser for de som rammes av straffebudet. Fotografering av ulike situasjoner er noe mange gjør daglig, både på fester, ulykkessteder og lignende. Det fremstår nesten som en automatikk at så snart noe uvanlig skjer, så dokumenterer mennesker dette med mobilene sine. Dette er ikke særlig aktverdig atferd, og det er mulig at slik atferd burde motvirkes med straff. Imidlertid må en slik kriminalisering vurderes langt grundigere enn hva som er gjort i det foreliggende lovforarbeidet. Dette fremheves også i Advokatforeningens høringsuttalelse, der det uttales at kriminalisering av

¹⁵⁹ Materiale som tilhører gruppe én, jf. kapittel 6.2.

¹⁶⁰ Snr. 18/3556, *Høringsnotat om endringer i straffeloven*, 2018, punkt 4.7.2.

skjulte opptak som ikke spres reiser andre spørsmål og bør derfor utredes nærmere og inntas i et eget straffebud.¹⁶¹

Dersom fremstilling av krenkende lyd- eller bildemateriale skal kriminaliseres, bør det begrunnes i at det i seg selv medfører en skade eller en fare for skade. Som vist ovenfor innebærer fremstilling en krenkelse av privatlivets fred, og i visse tilfeller kan muligens denne krenkelsen regnes som en skade.¹⁶² Videre kan fremstilling på ulykkessteder medføre fare for skade i form av at redningspersonellet forstyrres, noe som fremheves i høringsuttalelsen fra Nedre Romerike brann- og redningsvesen IKS.¹⁶³ På den annen side stiller Politidirektoratet og Kripos seg kritisk til den foreslåtte kriminaliseringen av fremstilling av lyd- og bildemateriale. Dette begrunnes med at straffebudet kan omfatte situasjoner som ikke bør kriminaliseres, eksempelvis fremstilling av bildemateriale som kan bidra til oppklaring av straffbare handlinger i det offentlige rom.¹⁶⁴

Etter svensk rett er visse former for fotografering kriminalisert. Av Brottsbalken¹⁶⁵ kapittel 4 § 6 a følger det at det er straffbart å ulovlig ta bilde i hemmelighet «av någon som befinner sig inomhus i en bostad eller på en toalett, i ett omklädningsrum eller ett annat liknande utrymme (...)» Danmark har en lignende bestemmelse i straffeloven¹⁶⁶ § 264 a som gjør det straffbart å uberettiget fotografere personer som «befinder sig på et ikke frit tilgjengelig sted (...)»

Det svenske straffebudet er begrunnet med at fotografering i smug eller uten samtykke kan være svært integritetskrenkende.¹⁶⁷ Og videre med at et forbud som omfatter selve fotograferingen vil begrense problemet med at integritetskrenkende bilder og filmer spres via Internett og mobiltelefoner.¹⁶⁸ Argumentasjonen minner om den departementet anvender i høringsnotatet, med unntak av at fotograferingen regnes som en straffverdig integritetskrenkelse i seg selv, videre er forbudet inntatt i et eget straffebud og forbyr ikke lydopptak uten tilhørende bilde. Sverige har et annet straffebud for spredning av bildemateriale, dette behandles nærmere i kapittel 9.

Sveriges bestemmelse begrenser straffansvaret mer enn strl. § 267 a ved at den etter sin ordlyd forbyr hemmelig fremstilling av materiale som viser en person som befinner seg i sitt

¹⁶¹ Høringssvar fra Advokatforeningen, 2018, side 4 (se kildeliste for URL-adresse).

¹⁶² Se kapittel 7.2.2.1.

¹⁶³ Høringssvar fra Nedre Romerike brann- og redningsvesen IKS, 2018, (se kildeliste for URL-adresse).

¹⁶⁴ Høringssvar fra Politidirektoratet side 5, 2018, (se kildeliste for URL-adresse).

¹⁶⁵ Brottsbalk (1962:700), 21. desember 1962, (se kildeliste for URL-adresse).

¹⁶⁶ Den danske straffelov av 1930 (se kildeliste for URL-adresse).

¹⁶⁷ SOU 2008: 3 *Skyddet för den personliga integriteten*, side 20-21 (se kildeliste for URL-adresse).

¹⁶⁸ SOU 2008: 3 *Skyddet för den personliga integriteten*, side 21 (se kildeliste for URL-adresse).

hjem, på toalettet, i garderoben eller lignende. Danmarks bestemmelse er ikke like presis som den svenske, men avgrenser i det minste den straffbare fotograferingen til områder utenfor offentligheten. Fotografering av personer som befinner seg på slike private oppholdssteder kan virke svært integritetskrenkende og påføre utrygghet for avbildede. Både svensk og dansk rett samsvarer etter dette bedre med skadefølgeprinsippet enn strl. § 267 a, da bare de mest krenkende forholdene er omfattet av straffebudet.

7.2.3 Gjør tilgjengelig for en annen

Den siste formen for handling som er straffbar etter strl. § 267 a er å gjøre lyd- eller bildemateriale tilgjengelig for en annen. Dette innebærer at både fremvisning og spredning i form av at andre får mulighet til å ta kopi av materialet omfattes. Spredning av materialet er utvilsomt en privatlivskrenkelse. Basert på et av hensynene bak vernet av privatlivets fred, hensynet til individets dannelse av sosiale relasjoner, vil også fremvisning innebære en krenkelse. En uberettiget fremvisning av krenkende materiale vil frata en person retten til selv å kunne velge hvem han eller hun vil dele informasjon om seg selv med.¹⁶⁹

Høyesterett har ved flere anledninger uttalt at spredning av bilder av seksuell karakter, i form av publisering på Internett eller liknende er en alvorlig og ofte livslang integritetskrenkelse.¹⁷⁰ Kriminalisering av slik atferd er derfor i tråd med skadefølgeprinsippet. For spredning av lyd- eller bildemateriale med annet innhold vil det bero på en konkret vurdering om denne krenkelsen er tilstrekkelig alvorlig til å være en skade i strafferettslig forstand. Som vist i kapittel 6.2 kan det materiale som omfattes av gjerningsbeskrivelsen deles inn i to grupper. I den første gruppen har bildene et svært sensitivt og privat innhold. I den andre gruppen er bildene av mer dagligdags karakter. Hva gjelder materialet som omfattes av den første gruppen, altså materiale av seksuell karakter eller som viser noen som er naken, skadet, syk, sterkt beruset, i psykisk ubalanse eller blir utsatt for vold, er det naturlig å tale om en skade dersom dette spres. Det samme er ikke tilfellet for materialet i den andre gruppen, altså materiale av mer dagligdags karakter. At slikt materiale spres kan klart være ubehagelig, men er ikke en skade i strafferettslig forstand.

Hva gjelder fremvisning vil det være tale om en mindre alvorlig krenkelse enn ved spredning. Det er riktignok flere som har kjennskap til materialet, men fortsatt bare én som har den faktiske tilgangen. Hvorvidt dette medfører en skade i strafferettslig forstand er usikkert. Konsekvensene for fornærmede er sammenlignbare med tilfellet der noen forteller noen om

¹⁶⁹ Se kapittel 2.1.

¹⁷⁰ Se HR-2016-2263-A, avsnitt 18 og HR-2017-1245-A, avsnitt 20.

andres private forhold. Det er klart ubehagelig, men som for fremstilling og anskaffelse er det muligens ikke en alvorlig nok krenkelse til at det er naturlig å kalle det en skade. Etter dette taler skadefølgeprinsippet bare for kriminalisering av spredning av krenkende lyd- eller bildemateriale av svært sensitivt innhold, altså materialet i den første gruppen i kapittel 6.2.

7.2.4 Nærmere om kriminalisering av privatlivskrenkende lydopptak

Departementet foreslår å kriminalisere befatning med lyd- og bildemateriale, altså lydopptak, fotografier og videoopptak. De sakene som har fått oppmerksomhet i media og som er behandlet i domstolene har omhandlet fotografier og videoopptak, og det er for slikt materiale at det uttales at spredning kan påføre fornærmede en alvorlig integritetskrenkelse.

Det at noen uberettiget og uten samtykke har fremstilt, anskaffet eller tilgjengeliggjort et lydopptak av en annen vil kunne oppleves ubehagelig. Det er likevel usikkert om slike handlinger vil ha strafferettslige skadevirkninger for vedkommende. Noens kommunikasjon er klart vernet av retten til privatliv, men et lydopptak vil kunne innebære en annen type privatlivskrenkelse enn hva som er tilfelle for bildemateriale. Eksempelvis er det lettere å gjenkjenne en person på et bilde, enn i et lydopptak. Imidlertid kan et lydopptak påføre noen en alvorlig krenkelse dersom det inneholder graverende informasjon, og i tillegg opplysninger om hvem som deltar i opptaket.

De eventuelle skadevirkningene ved befatning med lydmateriale er ikke behandlet i departementets høringsnotat og forslaget fremstår lite gjennomtenkt. Blant annet er det ikke utredet hvordan det foreslåtte straffebud stiller seg til strl. § 205 som gjør det straffbart å ta hemmelige opptak av andres samtaler. Etter strl. § 205 er det ikke straffbart å ta opptak av samtaler der man selv deltar. Det foreslåtte straffebudet inneholder ikke en slik begrensning, noe som kan medføre at lydopptak som ikke er straffbare etter strl. § 205 likevel er straffbare etter strl. § 267 a. Dette er ikke nødvendigvis et problem, men forholdet mellom de to bestemmelsene burde vært drøftet. Videre kan det stilles spørsmål ved om det er nødvendig at strl. § 267 a omfatter rene lydopptak, når dette allerede er vernet av strl. § 205 med visse begrensninger.

7.3 Subsidiaritetsprinsippet

Det andre vilkåret for at en handling skal kriminaliseres er at det ikke finnes andre tilstrekkelige reaksjoner eller sanksjoner.¹⁷¹ I straffelovens forarbeider heter det at

¹⁷¹ Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) *Om lov om straff*, side 92.

kriminalisering bør være av subsidiær karakter, ved at det er «det siste virkemidlet samfunnet griper til for å styre atferd.»¹⁷² Det bør altså undersøkes om blant annet privatrettslige sanksjoner kan være tilstrekkelige for å verne mot en uønsket handling, før det oppstilles en straffetrussel. En aktuell privatrettslig sanksjon ved befatning med privatlivskrenkende lyd- og bildemateriale kan være erstatning og oppreisning.

Interessant i denne sammenhengen er at kommisjonen i forarbeidene til den nye straffeloven foreslo, og fikk gjennomslag for, å innskrenke straffeansvaret for æreskrenkelser til de groveste tilfellene.¹⁷³ Dette ble foreslått «blant annet ut fra en forutsetning om at privatrettslige reaksjoner som erstatning, oppreisning og mortifikasjon vil være tilstrekkelig i mindre alvorlige tilfeller» og videre at erstatning eller oppreisning ville være mer hensiktsmessige sanksjonsformer.¹⁷⁴ Disse sanksjonene kan virke gjenopprettende på æren, samtidig som de også kan ha preventiv virkning.¹⁷⁵ Æreskrenkelser kan ha noen likehetstrekk med de forholdene det foreslåtte straffebudet omhandler. Hvis man vurderer befatning med lyd- eller bildemateriale på tilsvarende måte, kan man si at straff også her bør forbeholdes de groveste tilfellene. Antakelig er det bare spredning av materiale som kan regnes som et grovt tilfelle, da de andre handlingene ikke medfører en skade, eller stor fare for skade i form av spredning. Muligens kan også fremstilling, anskaffelse og fremvisning av materiale av svært grovt innhold regnes som grove krenkelser, eksempelvis materiale som viser overgrep.

Hva gjelder fremstilling, anskaffelse og fremvisning av materiale med mindre alvorlig karakter kan privatrettslige sanksjoner være aktuelt. Fordelen med sivilrettslig regulering er at det er et mildere reguleringsmiddel enn straff, noe som samsvarer med synet på at samfunnet ikke bør ta i bruk strengere reguleringsmidler enn nødvendig.¹⁷⁶ Ulempen er at det kan skape et skille i samfunnet, der de med god økonomi har mulighet til å forfølge sitt krav, mens de med dårligere økonomi ikke har samme mulighet. Det må i denne sammenhengen nevnes at ordningen med fri rettshjelp ikke er tilstrekkelig til å utjevne dette skillet fordi erstatningssøksmål for privatlivskrenkelser normalt vil falle utenfor de sakene det innvilges fri rettshjelp for, jf. rettshjelploven¹⁷⁷ §§ 11 og 16. Det er imidlertid adgang til å ta ut søksmål ved småkravsprosess, jf. tvisteloven¹⁷⁸ § 10-1 forutsatt at kravet er under 125 000 kr. I slike

¹⁷² Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) *Om lov om straff*, side 92.

¹⁷³ NOU 2002: 4 *Ny straffelov*, side 84.

¹⁷⁴ NOU 2002: 4 *Ny straffelov*, side 84.

¹⁷⁵ St.meld. nr. 26 (2003-2004) *Om endring av Grunnloven § 100*, side 172 andre spalte.

¹⁷⁶ NOU 2002: 4 *Ny straffelov*, side 84.

¹⁷⁷ Lov 13. juni 1980 nr. 35 om fri rettshjelp (rettshjelploven).

¹⁷⁸ Lov 17. juni 2005 nr. 90 om mekling og rettergang i sivile tvister (tvisteloven) (tvl.).

saker gis det maksimalt erstatning for 25 000 kr av sakskostnadene, jf. tvl. § 10-5 annet ledd, noe som medfører at prosessrisikoen er mindre.

For de mindre alvorlige tilfellene som forslås kriminalisert etter strl. § 267 a vil antakelig sivilrettslige reaksjoner i form av oppreisning eller erstatning være tilstrekkelige.

Subsidiaritetsprinsippet taler altså ikke for en kriminalisering i den utstrekning som foreslås i strl. § 267 a.

Hvordan departementet stiller seg til subsidiaritetsprinsippet i det foreliggende lovforslaget er det vanskelig å ta stilling til, da en vurdering av aktuelle alternative sanksjoner ikke er foretatt. Flere av høringsinstansene uttrykker at det muligens ikke er tilstrekkelig å endre straffeloven. Eksempelvis viser UNICEF Norge til en undersøkelse i samarbeid med Telenor som viser at ungdom velger å dele krenkende bilder, på tross av at de vet at det er ulovlig.¹⁷⁹

7.4 Nyttevirkningene må være klart større enn skadevirkningene

Det siste vilkåret for kriminalisering som oppstilles i straffelovens forarbeider er at «en handling bare bør kriminaliseres dersom nyttevirkningene er klart større enn skadevirkningene.»¹⁸⁰ Bruk av straff må altså være hensiktsmessig, noe som medfører at hensyn som taler mot bruk av straff må trekkes inn i vurderingen. Straffelovkommissjonen trekker særlig frem syv slike mothensyn, noe departementet slutter seg til:

«(1) Menneskelige belastninger for den domfelte og dennes familie, særlig ved ubetinget fengselsstraff, (2) håndheving vil krenke privatlivets fred eller ytringsfriheten, (3) straffebudet må utformes så vagt at forutberegneligheten blir dårlig, (4) ressurs hensyn; straff bør ikke brukes dersom ressursknapphet avskjærer oppfølging i praksis, (5) ønsket om et begrenset overvåkningsnivå gjør at ikke alle typer lovbrudd bør strafforfølges, (6) strafforfølgning av bagatellovbrudd kan skape en følelse av ufrihet i befolkningen og svekke respekten for straff, og (7) kriminalisering kan tvinge virksomheten under jorden slik at den antar farligere former eller skaper et illegalt marked.»¹⁸¹

Departementet foreslår at ved overtredelse av strl. § 267 a skal normal straffeaksjon for personer over 18 år være ubetinget fengsel. Fengselsstraff vil medføre store belastninger for den domfelte både under soningen og i ettertid. Videre vil antakelig en stor andel av de som

¹⁷⁹ Hørings svar UNICEF Norge, 2018, side 2, (se kildeliste for URL-adresse).

¹⁸⁰ Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) *Om lov om straff*, side 93.

¹⁸¹ Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) *Om lov om straff*, side 93.

straffeforfølges være barn og unge voksne.¹⁸² Det er klart at straffeforfølgning påfører barn og unge voksne store belastninger og vil kunne innebære konsekvenser i ettertid. Personer under 18 år skal i utgangspunktet ikke idømmes ubetinget fengselsstraff, jf. strl. § 33, men også andre straffer vil kunne påføre belastninger. Redd Barna uttrykker i sin høringsuttalelse at barns handlinger er mindre straffverdige enn voksnes, og at kunnskapsnivået blant barn vedrørende privatlivskrenkende bilder per nå er for lavt til at straffebudet kan få virkning for unge lovbrøyttere.¹⁸³

Strl. § 267 a er vagt utformet fordi departementet ønsker et vidt straffansvar.¹⁸⁴ Det er antakelig mulig å utforme straffebudet noe mer presist, uten at vernet i praksis vil innskrenkes mye.¹⁸⁵ Når det gjelder ressurs hensyn er ikke disse hensyntatt av departementet. Det uttales at bestemmelsen kan håndheves innenfor allerede eksisterende rammer, da lovforslaget «antas å ha begrensede økonomiske og administrative konsekvenser. Eventuelle konsekvenser vil dekkes innenfor gjeldende budsjettammer.»¹⁸⁶ Denne uttalelsen taler for at departementet ikke i tilstrekkelig grad har innsett hvilken nykriminalisering og dermed økt behov for ressurser forslaget til det nye straffebudet vil innebære.

Dersom bestemmelsen skal bli håndhevd effektivt, vil det innebære en utstrakt overvåkning, særlig hva gjelder fremstilling og anskaffelse. Hvordan en slik håndhevelse skal gjennomføres er usikkert, og heller ikke behandlet i høringsnotatet. Til sist fremstår noen av de handlingene som strl. § 267 a kriminaliserer som bagatellovbrudd, eksempelvis fremstilling eller fremvisning som fornærmede ikke får kunnskap om.

Etter dette kan det konkluderes med at det er flere mothensyn som gjør seg gjeldende for strl. § 267 a, og at nykriminaliseringens nyttevirkinger antakelig ikke er større enn skadevirkningene.

Historien har vist at lovgiver ofte har hatt en for optimistisk tro på hva som kan oppnås med å gi straffebud, og det har i mange tilfeller «vært en kort vei fra en handlingstype har vært mislikt av de styrende myndigheter, til den har blitt belagt med straff. Forholdet mellom straffens nyttevirkinger og omkostninger har ikke alltid blitt tilstrekkelig vurdert i denne sammenhengen.»¹⁸⁷ Denne uttalelsen er treffende for tilfellet i foreliggende sak. Det er ikke

¹⁸² Se også kapittel 9.

¹⁸³ Høringssvar Redd Barna, 2018, side 2, (se kildeliste for URL-adresse).

¹⁸⁴ Snr. 18/3556, *Høringsnotat om endringer i straffeloven*, 2018, punkt 4.4.

¹⁸⁵ Dette er allerede vist i kapittel 5.3.1 og behandles nærmere i kapittel 9.

¹⁸⁶ Snr. 18/3556, *Høringsnotat om endringer i straffeloven*, 2018, punkt 6.

¹⁸⁷ NOU 2002: 4 *Ny straffelov*, side 83.

tvilsomt at spredning av krenkende lyd- og bildemateriale har utviklet seg til å bli et samfunnsproblem og at lovgiver bør arbeide mot dette. Av både Stortingets anmodningsvedtak og høringsnotatet virker lovgivers fokus å være på at utfordringen burde løses strafferettslig, uten at dette begrunnes noe særlig. Lovarbeidet bærer så langt preg av noe som kan omtales som «lysbryterteorien», altså en tro på at lover automatisk får effekt i samfunnet når de vedtas.¹⁸⁸ I stedet for å se bredere på problematikken og vurdere alternative løsninger, går lovgiver rett til kriminalisering.

7.5 Kriminalisering av grovt uaktsom atferd

Den alminnelige skyldformen i straffelovgivningen er forsett, jf. strl. § 21. Uaktsom overtredelse av et straffebud kan straffes der det fremgår av straffebudet at handlingen er straffbar i dens uaktsomme form, jf. strl. § 21. I høringsnotatet foreslås det at grovt uaktsom uberettiget befatning med privatlivskrenkende lyd- eller bildemateriale uten samtykke straffes med bot eller fengsel inntil 6 måneder.

Bruken av straff skal begrenses til de tilfeller der tungtveiende grunner taler for det. I straffelovens forarbeider heter det at kriminalisering av uaktsomme overtredelser etter kommisjonens syn krever «en særlig begrunnelse og bør bare oppstilles etter en grundig vurdering av behovet for å ramme uaktsomme overtredelser.»¹⁸⁹ Dette er naturlig med tanke på at kriminalisering av uaktsomhet medfører at borgeren får en plikt til å skjerpe sin aktsomhet, noe som er langt mer inngripende i borgerens handlefrihet, enn at den ikke forsettlig skal utsette et rettsgode for skade.¹⁹⁰

Momenter av betydning i vurderingen er om den aktuelle handlingen innebærer «en fare for alvorlige skadefølger. Videre vil effektivitetshensyn kunne tale for et uaktsomhetsansvar i forhold til straffesanksjonerte plikter.»¹⁹¹ Etter Straffelovkommisjonens syn har behovet for uaktsomhet ikke alltid blitt tilstrekkelig nøye vurdert av lovgiver.¹⁹²

Departementets begrunnelse for å ramme grov uaktsom overtredelse av strl. § 267 a er at dette er nødvendig for å gjøre straffansvaret effektivt. Videre uttales det at det sjeldent vil være «en beskyttelsesverdig interesse i å anskaffe, fremstille eller spre privatlivskrenkende bilder hvis gjerningspersonen *burde* forstå at den avbildede ikke samtykket til dette.»¹⁹³ Dette er for det

¹⁸⁸ Hadi Lile, *Retts sosiologi*, 2012, (se kildeliste for URL-adresse).

¹⁸⁹ NOU 2002: 4 *Ny straffelov*, side 87.

¹⁹⁰ Linda Gröning, Erling Johannes Husabø og Jørn Jacobsen, *Frihet, forbrytelse og straff*, Bergen 2016, side 67.

¹⁹¹ NOU 2002: 4 *Ny straffelov*, side 87.

¹⁹² NOU 2002: 4 *Ny straffelov*, side 87.

¹⁹³ Snr. 18/3556, *Høringsnotat om endringer i straffeloven*, 2018, punkt 4.8.

første ikke en grundig vurdering, og for det andre er det ikke tilstrekkelig at handlingen ikke er «beskyttelsesverdig» når kriminalisering vurderes. Kriminalisering innebærer et stort inngrep i borgernes handlefrihet og en handling som skal kriminaliseres må derfor medføre skade eller fare for skade i strafferettslig forstand.¹⁹⁴

Et moment som taler for å kriminalisere grovt uaktsom overtredelse av strl. § 267 a er effektivitetshensyn, slik departementet anfører. Departementet antar at det for de fleste vilkår i strl. § 267 a vil være klart om gjerningspersonen har handlet forsettlig. Imidlertid kan det være uklart om det er utvist forsett med hensyn til at handlemåten var uberettiget.¹⁹⁵ Dette kan eksempelvis være tilfellet dersom gjerningspersonen deler et bilde der avbildede ikke har samtykket. Kriminalisering av uaktsomhet med en slik begrunnelse skal det imidlertid utvises varsomhet med og i straffelovens forarbeider heter det at:

«Det er et hovedsynspunkt i kommisjonen at bruken av straff bør begrenses til det nødvendige. Uaktsomme overtredelser som ikke ansees straffverdige, bør derfor som det klare utgangspunkt ikke kriminaliseres. Dersom det i et slikt tilfelle ikke lar seg gjøre å føre bevis for forsett, kan man hevde at det nettopp er fordi det ikke med betryggende grad av sikkerhet lar seg fastslå at det er foretatt en straffverdig handling. Straff i et slikt tilfelle kan virke urimelig, og kriminalisering av uaktsomhet for å ramme «skjult forsett» vil fortone seg som en senking av det beviskravet som er satt til vern for borgerne på strafferettens område.»¹⁹⁶

Frem til ny åndsverkslov trådte i kraft 1. juli 2018 var skyldkravet uaktsomhet for straff ved å gjengi eller vise fotografier offentlig uten samtykke fra den avbildede, jf. åndsverksloven av 1961 § 45 c jf. § 54 første ledd bokstav b.¹⁹⁷ Endringen av skyldkravet berørte flere bestemmelser i åndsverksloven og departementet uttalte på generell basis at forsettlig overtredelser på området var vesentlig mer straffverdige enn uaktsomme overtredelser.¹⁹⁸ Videre ville et krav om forsett ikke vanskeliggjøre straffeforfølgningen i vesentlig grad.¹⁹⁹

Departementet fant altså ikke grunn til å fortsatt gjøre unntak fra hovedregelen om forsett ved brudd på åndsverksloven. Skyldkravet er etter dette forsett for samtlige straffebestemmelser som verner mot håndtering av lyd- og bildemateriale i gjeldende rett. Dette taler for at det

¹⁹⁴ Se kapittel 7.2.1.

¹⁹⁵ Snr. 18/3556, *Høringsnotat om endringer i straffeloven*, 2018, punkt 4.8.

¹⁹⁶ NOU 2002: 4 *Ny straffelov*, side 88.

¹⁹⁷ Lov 12. mai 1961 nr. 2 om opphavsrett til åndsverk m.v. (åndsverkloven).

¹⁹⁸ Prop.104 L (2016-2017) *Endringer i straffeloven og straffeprosessloven*, side 276.

¹⁹⁹ Prop.104 L (2016-2017) *Endringer i straffeloven og straffeprosessloven*, side 276.

samme bør gjelde for strl. § 267 a, dersom det ikke foreligger særlige grunner som taler for å gjøre unntak i de tilfellene som rammes av bestemmelsen.

Som vist ovenfor er det antakelig ikke tale om alvorlige skadefølger ved fremstilling, anskaffelse og fremvisning av lyd- eller bildemateriale som er særlig egnet til å krenke noens privatliv. Det er i kapittel 7.2.2 og 7.2.3 stilt spørsmål ved om slike handlinger kan påføre «skade» i strafferettslig forstand, eller om de bare ville medføre ubehag. Når det er tvilsomt hvorvidt handlingene i det hele tatt bør kriminaliseres, vil det være urimelig om skyldkravet skal være grov uaktsomhet.

Når det gjelder spredning, altså å gi andre tilgang til lyd- og bildemateriale i form av videresending eller publisering, er situasjonen en annen. Her er både skadefølgen og faren for skade større, særlig når det er tale om bilder som er publisert på Internett. Videresending til noen få personer hører til i en slags mellomklasse. Da flere personer besitter bildet, er faren for skade større enn ved fremstilling, anskaffelse og fremvisning. Skadepotensialet er likevel mindre enn ved publisering på Internett noe som taler for at kriminalisering av grov uaktsom overtredelse bør forbeholdes de tilfellene der bildet spres på Internett.

Sammenlignet med strl. §§ 266 og 267 omfatter strl. § 267 a mer alvorlige forhold, ved at det stilles vilkår om at lyd- eller bildematerialet er «særlig egnet» til å krenke noens privatliv. En spredning av materiale som faller innenfor strl. § 267 a medfører potensielt en større skade enn de øvrige straffebedene, dette kan tale for å kriminalisere grov uaktsom overtredelse av hensyn til effektivitetshensyn.

I alle fall ved publisering av lyd- eller bildemateriale som er særlig egnet til å krenke noens privatliv på Internett, må det kunne stilles krav til at man utviser aktsomhet. Fordi handlingen er egnet til å påføre andre stor skade, er det ikke urimelig å stille som vilkår at gjerningspersonen forsikrer seg om at avbildede eller personen i lydopptaket faktisk samtykker til publiseringen.

En kriminalisering av spredning av krenkende lyd- og bildemateriale, kombinert med skyldkravet grov uaktsomhet ved publisering av bildene på Internett ville kunne gi et effektivt vern mot de krenkelser vi i dag ser. Dette uten at handlinger som fremstilling, anskaffelse og fremvisning kriminaliseres. En kriminalisering av de sistnevnte handlingene er muligens i strid med de generelle kriminaliseringsprinsippene, og straff kan anses som en uforholdsmessig reaksjon sammenlignet med den potensielle skadefølgen.

8 Straffenivå og straffart

Det bør være et rimelig forhold mellom forbrytelsens alvor og straffens omfang. En for mild straff vil ikke speile forbrytelsens alvor, mens en for streng straff vil være uforholdsmessig for lovbyteren.²⁰⁰ Hva gjelder straff i form av frihetsberøvelse følger det av Grunnloven § 94 første ledd annet punktum at frihetsberøvelse må være nødvendig og ikke utgjøre et uforholdsmessig inngrep.

For strl. §§ 267 a 267 b og 267 c foreslås strafferammen å være henholdsvis fengsel i 1 år, fengsel i 2 år og bøter eller fengsel inntil 6 måneder. Basert på en gjennomgang av underrettspraksis konkluderer departementet med at utgangspunktet for straffenivået for spredning av seksualiserte bilder er 60 til 90 dager ubetinget fengsel etter gjeldende rett.²⁰¹ Dette anses også for å være et passende nivå for overtredelser av strl. § 267 a. For personer under 18 år kan bare ubetinget fengselsstraff idømmes dersom det er særlig påkrevd, jf. strl. § 33. Utgangspunktet foreslås derfor å være idømmelse av samfunnsstraff for de under 18 år.²⁰² Når lovgiver gir uttrykk for et gitt straffenivå i lovens forarbeider, plikter domstolene å legge dette til grunn.²⁰³

Departementet virker i sitt høringsnotat å fokusere på passende straffenivå for spredning av seksualiserte bilder, noe som er naturlig med tanke på at det hovedsakelig er dette som er bakgrunnen for lovforslaget. Strl. § 267 a omfatter imidlertid som vist ovenfor også materiale av annet innhold og dessuten rene lydopptak. Disse forholdene nevnes ikke i departementets drøftelse av passende straffenivå, og her vil det derfor være opp til domstolene å fastsette passende straff. Det faktum at straffenivået for spredning av seksualiserte bilder i utgangspunktet skal være 60 til 90 dager ubetinget fengsel er ikke nødvendigvis problematisk. Dette har vært ansett som en passende straff i tidligere rettspraksis, og samsvarer antakelig med Grunnlovens krav om at frihetsberøvelse skal være nødvendig og forholdsmessig. Selv om departementet fastsetter et slikt utgangspunkt, vil domstolene ha adgang til å vurdere om det er formildende omstendigheter i den konkrete saken som taler for å sette straffen lavere.

Når det gjelder kravet etter Grunnloven § 94, om at frihetsberøvelse må være nødvendig og forholdsmessig, er det imidlertid problematisk at strl. § 267 a etter sin ordlyd ikke gir domstolene adgang til å idømme bøter. Til sammenligning er det adgang til dette etter strl. §§

²⁰⁰ Linda Gröning, Erling Johannes Husabø og Jørn Jacobsen, *Frihet, forbrytelse og straff*, Bergen 2016, side 88-89.

²⁰¹ Snr. 18/3556, *Høringsnotat om endringer i straffeloven*, 2018, punkt 4.9.1.

²⁰² Snr. 18/3556, *Høringsnotat om endringer i straffeloven*, 2018, punkt 4.9.2.

²⁰³ Rt. 2009 s. 1412 S, avsnitt 22.

266 og 267. Departementet uttaler generelt at reaksjon i form av bøter eller samfunnsstraff ikke antas å være tilstrekkelig der det er tale om deling av bilder ved bruk av elektronisk kommunikasjon.²⁰⁴ Denne uttalelsen fremstår lite gjennomtenkt, med tanke på at lovforslaget ikke bare omfatter deling av bilder, men også fremstilling, anskaffelse og fremvisning av både lyd og bilde. For noen av disse handlingene vil det kunne være uforholdsmessig å idømme fengselsstraff. Dette gjelder særlig for fremstilling, anskaffelse og fremvisning der det er tvilsomt hvorvidt kriminaliseringen er i samsvar med kriminaliseringsprinsippene.²⁰⁵ Dersom slike handlinger likevel skal kriminaliseres, burde det som et minimum være adgang til å reagere med bøter for å sikre lovbryteren en rettferdig og forholdsmessig straff.

9 Avslutning

Analysen av det strafferettslige vernet av privatlivskrenkende lyd- og bildemateriale viser at det finnes noen utfordringer ved å anvende gjeldende rett ved uberettiget befatning med slikt materiale. Skadepotensialet ved spredning av det mest sensitive lyd- og bildemateriale er så stort at det ikke burde være noe vilkår at gjerningspersonens forsett omfatter offentliggjøring eller at fornærmede skal bli krenket. I slike tilfeller er det behov for et nytt straffebud, selv om Norge ikke er forpliktet til dette etter Grunnloven § 102 og EMK art. 8.²⁰⁶

Det er imidlertid noen utfordringer ved departementets lovforslag som jeg ønsker å belyse i dette kapittelet. Den første utfordringen er at strl. § 267 a kriminaliserer flere handlinger enn spredning og ikke bare verner det mest sensitive materialet. Den andre utfordringen er at straffebudet er unødvendig vagt utformet. Disse to utfordringene behandles i det følgende, og avslutningsvis presenteres en siste utfordring.

Departementet legger til grunn at materiale som er «særlig egnet til å krenke noens privatliv» nedad avgrenses til ordinære privatbilder. Dette medfører at spennet for hvilket materiale som omfattes er stort. Tilgjengeliggjøring i form av videresending eller publisering av slikt materiale kan medføre en skade, og slik oppfylle vilkårene for kriminalisering. Det samme gjelder ikke nødvendigvis for handlingene fremstilling, anskaffelse og fremvisning. Denne formen for håndtering kan medføre en skade dersom materialet er av svært sensitiv karakter. Imidlertid taler ikke prinsippene for kriminalisering for at disse handlingene skal omfattes av

²⁰⁴ Snr. 18/3556, *Høringsnotat om endringer i straffeloven*, 2018, punkt 4.9.1.

²⁰⁵ Se kapittel 7.2.2 og 7.2.3.

²⁰⁶ Se kapittel 4.

straffebudet så lenge det er forutsatt at materiale av også mindre sensitiv karakter skal omfattes. Departementet har altså gått for langt i å kriminalisere ved strl. § 267 a.

Skal straffebudet utformes i tråd med prinsippene for kriminalisering, må strl. § 267 a enten begrenses til å bare verne det mest sensitive lyd- og bildemateriale. Fremstilling, anskaffelse og fremvisning av slikt materiale kan antakelig medføre en krenkelse eller fare for krenkelse som er tilstrekkelig alvorlig til å regnes som «skade» i strafferettslig forstand. Dersom strl. § 267 a skal verne materiale av mindre sensitiv karakter bør bestemmelsen begrenses til å bare omfatte handlinger som innebærer spredning. Det er disse handlingene som påfører den største skaden, i form av en potensiell livslang krenkelse ved at materialet aldri forsvinner fra Internett.

Straffebudet vil antakelig bli tolket med varsomhet av domstolene på grunn av den vage utformingen hva gjelder beskrivelsen av lyd- og bildematerialet.²⁰⁷ Dette kan medføre at noen av de forholdene som forutsettes vernet, i praksis ikke vil omfattes av straffebudet. Hvis man ser dette i sammenheng med prinsippene for kriminalisering, kan det anføres at de betenkeligheter som foreligger hva gjelder nykriminaliseringen avhjelpes ved rettsanvendelsen. Altså at materiale som etter kravene til kriminalisering ikke bør kriminaliseres uansett faller utenfor gjerningsbeskrivelsen på grunn av rettsanvenderens varsomme fortolkning. Den vage utformingen av straffebudet kan imidlertid ikke forsvares med at bestemmelsen i praksis vil anvendes slik at de forhold som straffes vil være i tråd med kravene til kriminalisering. Dette fordi det er en verdi i seg selv at straffebud utformes så presist som mulig for å sikre borgerne forutberegnelighet.

Departementet har valgt å utforme straffebudet vagt fordi dette er nødvendig for at straffansvaret skal bli tilstrekkelig omfattende. Det uttales at meningen er at straffeansvaret er ment å rekke videre enn kun «nakenbilder» eller «seksualiserte bilder».²⁰⁸ På bakgrunn av at domstolene vil tolke straffebudet med varsomhet, er det tvilsomt at strl. § 267 a vil bli anvendt så vidt som departementet ønsker. Det bør derfor utformes et straffebud som klarere fastslår hvilke straffbare forhold som er straffbare, eksempelvis i form av en opplisting. Det heter i høringsnotatet at et av formålene med lovendringen er å utforme en gjerningsbeskrivelse med pedagogiske og preventive virkninger gjennom å øke kunnskapen

²⁰⁷ Se kapittel 6.2.

²⁰⁸ Snr. 18/3556, *Høringsnotat om endringer i straffeloven*, 2018, punkt 4.4.

og bevisstheten om hva slags handlinger som er ulovlige.²⁰⁹ Dette formålet taler klart for å utforme straffebudet så presist som mulig.

Det kan etter dette konkluderes det med at det foreslåtte straffebudet både kriminaliserer for vidt, og er for vagt utformet. Disse utfordringene kan løses ved å utforme bestemmelsen etter svensk modell. Straffebudet i Brottsbalken kapittel 4 paragraf 6 c om «olaga integritetsintrång» lister ulike typer krenkende bilder som det er straffbart å dele. Herunder spredning av bilde eller annen «oppgift» om noens seksuelliv, helsetilstand eller om at noen utsettes for et «brott» som innebærer et angrep mot person, frihet eller fred. Og videre bilde av noen som befinner seg i en «mycket» utsatt situasjon eller bilde av noens helt eller delvis nakne kropp. Selv om noen av disse alternativene også er skjønnsmessige, for eksempel bilde av noen som befinner seg i en «mycket» utsatt situasjon, er det lettere å få en forståelse basert på ordlyden hvilke tilfeller som er straffbare.

En slik utforming vil være hensiktsmessig også i norsk rett, både fordi utformingen er mer presis og fordi det bare er delingen som forbyr, noe som samsvarer bedre med prinsippene for kriminalisering. Etter min mening er dette den beste løsningen. Skulle det imidlertid være ønskelig å også kriminalisere handlingene fremstilling, anskaffelse og annen tilgjengeliggjøring bør bare det mest sensitive materialet omfattes.

Den siste utfordringen med lovforslaget som jeg ønsker å trekke frem er at barn og unge voksne antakelig vil utgjøre en stor andel av gjerningspersonene etter bestemmelsen. Dette fordi barn og unge i stor grad kommuniserer gjennom bilder, eksempelvis ved å bruke Snapchat. Lovforslaget kan altså innebære en nykriminalisering av handlinger som enkelte barn og unge gjør i sin hverdag. Det er ikke tvilsomt at straffeforfølgning vil kunne påføre denne gruppen store påkjenninger og konsekvenser i ettertid. For å forebygge dette er det avgjørende med et grundig opplysningsarbeid forut for ikrafttredelsen av strl. § 267 a. På denne måten kan man sikre at barn og unge får økt kunnskapsnivå om befatning med lyd- og bildemateriale. Dette bør være en klar forutsetning før et straffebud som kriminaliserer barn og unges handlinger kan tre i kraft.

²⁰⁹ Snr. 18/3556, *Høringsnotat om endringer i straffeloven*, 2018, punkt 4.1.1.

10 Kildeliste

10.1 Lover og konvensjoner

Norske lover

<i>Navn – forkortelse</i>	<i>Fullstendig tittel</i>
Endringslov til straffeloven	Lov 3. juni 1955 nr. 2.
Endringslov til straffeloven og straffeprosessloven	Lov 17. juni 2016 nr. 53 om endringer i straffeloven og straffeprosessloven (personforfølgelse, forberedelse til tvangsekteskap mv).
Grunnloven – Grl.	Kongeriket Norges Grunnlov av 17. mai 1814.
Naturmangfoldloven – nml.	Lov 19. juni 2009 nr. 100 om forvaltning av naturens mangfold.
Retts hjelploven – rhjl.	Lov 13. juni 1980 nr. 35 om fri retts hjelp.
Skadeserstatningsloven – skl.	Lov 13. juni 1969 nr. 26 om skadeserstatning.
Straffeloven 1902 – strl. 1902	Lov 22. mai 1902 nr. 10 Almindelig borgerlig Straffelov.
Straffeloven – strl.	Lov 20. mai 2005 nr. 28 om straff.
Tvisteloven – tvl.	Lov 17. juni 2005 nr. 90 om meklings og rettergang i sivile tvister.
Åndsverksloven 1961 – åvl. 1961	Lov 12. mai 1961 nr. 2 om opphavsrett til åndsverk m.v.
Åndsverksloven – åvl.	Lov 15. juni 2018 nr. 40 om opphavsrett til åndsverk mv.

Internasjonale konvensjoner

<i>Navn – forkortelse</i>	<i>Fullstendig tittel</i>
Den europeiske menneskerettighetskonvensjon – EMK	Konvensjon om beskyttelse av menneskerettighetene og de grunnleggende friheter, Roma 4. november 1950
Internasjonal konvensjon om sivile og politiske rettigheter – SP	Internasjonal konvensjon om sivile og politiske rettigheter, 16. desember 1966

Utenlandsk lovgivning

<i>Navn</i>	<i>Fullstendig tittel</i>
Brottsbalken	Brottsbalk (1962:700), 21. desember 1962, (https://lagen.nu/1962:700)
Den danske straffeloven	Den danske straffelov av 1930, (https://danskelove.dk/straffeloven)

10.2 Forarbeider, stortingsdokumenter o.l.

<i>Kort referanse</i>	<i>Fullstendig referanse og URL-adresse for dokumenter som ikke er publisert på lovdata</i>
NOU 2002: 4	NOU 2002: 4 <i>Ny straffelov</i> , Straffelovkommisjonens delutredning VII.
NOU 2007: 2	NOU 2007: 2 <i>Lovtiltak mot datakriminalitet Delutredning II</i> .
Ot.prp. nr. 41 (1954)	Ot.prp. nr. 41 (1954) <i>Om endringer i den alminnelige borgerlige straffelov</i> (https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Stortingsforhandlinger/Lesevisning/?p=1954&paid=3&wid=a&psid=DIVL428).
Ot.prp. nr. 90 (2003-2004)	Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) <i>Om lov om straff (Straffeloven)</i> .
Ot.prp. nr. 8 (2007-2008)	Ot.prp. nr. 8 (2007-2008) <i>Om lov om endringer i straffeloven 20. mai 2005 nr. 28 mv. (skjerpene og formildende omstendigheter, folkemord, rikets selvstendighet, terrorhandlinger, ro, orden og sikkerhet, og offentlig myndighet)</i> .
Ot.prp. nr. 22 (2008–2009)	Ot.prp. nr. 22 (2008–2009) <i>Om lov om endringer i straffeloven 20. mai 2005 nr. 28 (siste delproposisjon – slutføring av spesiell del og tilpasning av annen lovgivning)</i> .
Prop. 42 L (2015-2016)	Prop. 42 L (2015-2016) <i>Endringer i straffeloven og straffeprosessloven (personforfølgelse, forberedelse til tvangsekteskap mv)</i> .
Prop. 104 L (2016-2017)	Prop.104 L (2016-2017) <i>Lov om opphavsrett til åndsverk mv. (åndsverkloven)</i> .
Representantforslag 79 S (2017-2018), Dok.nr. 8:79 S (2017–2018)	Representantforslag 79 S (2017-2018), Dok.nr. 8:79 S (2017–2018), <i>Representantforslag fra stortingsrepresentantene Lene Vågslid, Jan Bøhler og Maria-Karine Aasen-Svensrud om ny straffebestemmelse som tydeliggjør at det er ulovlig å dele eller offentliggjøre bilder som er avslørende, nedverdiggende eller krenkende for den eller de</i>

	<i>som avbildes og som øker strafferammen for å spre denne typen bilder uten samtykke.</i>
Snr. 18/3556, 2018	Snr. 18/3556, juni 2018, <i>Høringsnotat om endringer i straffeloven (bilder som er særlig egnet til å krenke privatlivets fred)</i> (https://www.regjeringen.no/contentassets/31f4d50fa83942cc83f6aab8642ff0a6/horingsnotat---endringer-i-straffeloven-mv---nytt-straffebud-om-delning-av-bilder.pdf).
St.meld. nr. 26 (2003-2004)	St.meld. nr. 26 (2003-2004) <i>Om endring av Grunnloven § 100</i> (https://www.regjeringen.no/contentassets/3cd5dabf192545c89857adfc32fe2f58/no/pdfs/stm200320040026000dddpdfs.pdf)
Innst.139 S (2017-2018)	Innst.139 S (2017-2018), <i>Innstilling fra justiskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Lene Vågslid, Jan Bøhler og Maria-Karine Aasen-Svensrud om ny straffebestemmelse som tydeliggjør at det er ulovlig å dele eller offentliggjøre bilder som er avslørende, nedverdiggende eller krenkende for den eller de som avbildes og som øker strafferammen for å spre denne typen bilder uten samtykke.</i>

Høringsuttalelser

Høringsuttalelser til Snr. 18/3556, juni 2018, Høringsnotat om endringer i straffeloven (bilder som er særlig egnet til å krenke privatlivets fred).

<i>Referanse</i>	<i>URL-adresse</i>
Høringssvar fra Nedre Romerike brann- og redningsvesen IKS, 17.09.2018	https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/horing---nytt-straffebud-om-befatning-med-bilder-som-er-sarlig-egnet-til-a-krenke-privatlivets-fred/id2605854/?uid=a5597729-db84-4cfc-8922-a0dcf54c0bdc&factbox=horingsssvar&lastvisited=a5597729-db84-4cfc-8922-a0dcf54c0bdc
Høringssvar fra UNICEF Norge, 28.09.2018	https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/horing---nytt-straffebud-om-befatning-med-bilder-som-er-sarlig-egnet-til-a-krenke-privatlivets-fred/id2605854/?uid=a9c60245-ff88-4c40-a1ed-

	ef5983b69687&factbox=horings svar&lastvisited=a5597729-db84-4cfc-8922-a0dcf54c0bdc
Høringssvar fra Redd Barna, 01.10.2018	https://www.regjeringen.no/contentassets/d9421edbc49448ab914904b142d09c4c/reddbarna.pdf?uid=Redd_Barna
Høringssvar fra Politidirektoratet, 02.10.2018	https://www.regjeringen.no/contentassets/d9421edbc49448ab914904b142d09c4c/pod.pdf?uid=Politidirektoratet
Høringssvar fra Advokatforeningen, 02.10 2018	https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/horing---nytt-straaffebud-om-befatning-med-bilder-som-er-sarlig-egnet-til-a-krenke-privatlivets-fred/id2605854/?uid=0bc1d2ba-57ca-4266-9bfa-8204d459fa08&expand=horings svar

Svensk lovforarbeid

Kort referanse

SOU 2008: 3

Fullstendig referanse og URL-adresse

SOU 2008: 3 *Skyddet för den personliga integriteten*

(<https://www.regeringen.se/49bb8e/contentassets/2b60887cef2a4185b7e4c81c80d3b980/skyddet-for-den-personliga-integriteten---bedomningar-och-forslag-sou-20083>)

10.3 Rettspraksis

Høyesterettspraksis

Bokstavene A, S og U benyttes for avgjørelser som er truffet etter tvisteloven trådte i kraft for å skille mellom avgjørelser av Høyesterett i avdeling (A), storkammer (S) og ankeutvalg (U).

Rt. 1952 s. 989 (Telefonsjikane)

Rt. 2002 s. 1187

Rt. 2005 s. 1628 A

Rt. 2006 s. 799 A

Rt. 2007 s. 687 A (Big Brother)

Rt. 2009 s. 1412 S

Rt. 2010 s. 258 A

Rt. 2010 s. 845 A

Rt. 2012 s. 313 A

Rt. 2012 s. 1669 A
Rt. 2014 s. 238 A (Høsehauk)
Rt. 2014 s. 669 A
Rt. 2014 s. 786 A
Rt. 2014 s. 1105 A
Rt. 2015 s. 93 A (Maria)
Rt. 2015 s. 155 A (Rwanda)
HR-2016-1458-A
HR-2016-2228-A
HR-2016-2263-A
HR-2017-1245-A
HR-2018-1650-A

Lagmannsrettspraksis

LG-2017-45520
LF-2017-63861
LH-2017-99560
LF-2017-66273

Tingrettspraksis

TKOEI-2016-133671 (avgjørelsen finnes ikke på lovdata, se vedlegg).
TSTRO-2016-66098
TSTAV-2016-162680 (avgjørelsen finnes ikke på lovdata, se vedlegg).
TSTRO-2017-9981 (avgjørelsen finnes ikke på lovdata, se vedlegg).
TKOEI-2017-127185
TSAFO-2018-69958

Praksis fra Den europeiske menneskerettighetsdomstolen

The Sunday Times mot Storbritannia nr. 1, 06.11.1980, (sak 6538/74)
X og Y mot Nederland, 26.03.1985, (sak 8978/80)
Cantoni mot Frankrike, 15.11.1996, (sak 17862/91)
M.C. mot Bulgaria, 04.12.2003, (sak 39272/98)
K.U. mot Finland, 02.12.2008, (sak 2872/02)
Reklos og Davourlis mot Hellas, 15.01.2009, (sak 1234/05)
Von Hannover mot Tyskland nr. 2, 07.02.2012, (sakene 40660/08 og 60641/08)

Söderman mot Sverige, 12.11.2013, (sak 5786/08)

Lillo-Stenberg og Sæther mot Norge, 16.01.2014 (sak 13258/09)

10.4 Juridisk litteratur o.l.

Juridiske bøker

Aall, Jørgen, *Rettsstat og menneskerettigheter*, 5. utgave, (Bergen 2018).

Andenæs, Johs., *Alminnelig strafferett*, 6. utgave, (Oslo 2016).

Grønning, Linda, Erling Johannes Husabø og Jørn Jacobsen, *Frihet, forbrytelse og straff* (Bergen 2016).

Hovlid, Ellen Lexerød, *Vern av privatlivets fred* (Oslo 2015).

Lødrup, Peder og John Asland, *Oversikt over erstatningsretten*, 8. utgave, (Oslo 2013).

Matningsdal, Magnus *Norsk spesiell strafferett*, 2. utgave, (Bergen 2016).

Matningsdal, Magnus, *Straffeloven, De straffbare handlingene, Kommentarutgave*, (Oslo 2017).

Mæland, Henry John, *Norsk alminnelig strafferett*, (Bergen 2012).

Tøssebro, Henriette N., *Rettsstrid, en strafferettslig studie*, (Bergen 2016).

Wessel-Aas, Jon og Magnus Ødegaard, *Personvern – publisering og behandling av personopplysninger* (Oslo 2018).

Juridiske artikler

Frøberg, Thomas, *Nyere praksis om det strafferettslige legalitetsprinsippet*, Jussens Venner, 01-02/2015 (side 46-71).

Skoghøy, Jens Edvin A, *Bruk av rettsavgjørelser ved lovtolking og annen rettsanvendelse*, Nybrott og odling, festskrift til Nils Nygaard 2002 (side 323-343).

Strandbakken, Asbjørn, *Grunnloven § 96*, Jussens Venner, 03-04/2004 (side 166-215).

Lovkommentar Rettsdata

Wille, Petter F., *Norsk lovkommentar på Rettsdata*, Menneskerettsloven vedlegg 6, sist hovedrevidert 21.10.2016, Note 30 til SP artikkel 17.

10.5 Nettbaserte kilder

<i>Dato sist besøk</i>	<i>Referanse</i>	<i>Nettside: URL-adresse</i>
04.12.18	Amalie Frøystad Nærø, Einar Otto Stangvik og Håvard Kristoffersen Hansen, <i>Slik ble jenter hengt ut på bildedelingsforum</i> , 2018	https://www.vg.no/nyheter/innenriks/i/QlAPkR/slik-ble-jenter-hengt-ut-paa-bildedelingsforum
04.12.18	Berit Skog, <i>Intime «snapper»</i> , 2015	https://forskning.no/blogg/berit-skogs-blogg/intime-snapper
05.12.18	ECHR, <i>Guide on Article 8 of the Convention – Right to respect for private and family life</i> , 2018.	https://www.echr.coe.int/Documents/Guide_Art_8_ENG.pdf
06.12.18	Hadi Lile, <i>Retts sosiologi</i> , 2012	https://snl.no/retts-sosiologi
04.12.18	Harald Øverby, <i>Smarttelefon</i> , 2018	https://snl.no/smarttelefon
04.12.18	Håvard Kristoffersen Hansen og Amalie Frøystad Nærø, <i>Nordmann tok livet sitt etter sexchat - spor peker mot Marokko</i> , 2018	https://www.vg.no/nyheter/innenriks/i/xRvVIQ/nordmann-tok-livet-sitt-etter-sexchat-spor-peker-mot-marokko
04.12.18	Kaja Staude Mikalsen, <i>Grusom nett-trend driver ungdom til selvmordsforsøk og selvskading</i> , 2017	https://www.nrk.no/ostlandssendingen/grusom-nett-trend-driver-ungdom-til-selvordsforsok-og-selvskading-1.13697590
04.12.18	Medienorge, <i>Andel med tilgang til smarttelefon</i> , 2018	http://medienorge.uib.no/statistikk/medium/ikt/388
04.12.18	Medienorge, <i>Andel med tilgang til internett</i> , 2018	http://www.medienorge.uib.no/statistikk/medium/ikt/347
04.12.18	Medietilsynet, <i>Barn og medier</i> , 2018	http://www.medietilsynet.no/global-assets/dokumenter/trygg_bruk/barn-og-medier-2018/barn-og-medier-2018---seksuelle-kommentarer-og-nakenbilder-sperrefrist-13.-mars--kl-08.30.pdf
06.12.18	Sveinung Sandberg og Thomas Uglevik, <i>Kriminell selfiekultur</i> :	https://www.vg.no/nyheter/mening-er/i/PbEvb/kriminell-selfiekultur-

*Ydmykelse blir brukt som
underholdning, 2017*

ydmykelse-blir-brukt-som-
underholdning

11 Vedlegg

11.1 Vedlegg 1: Vedrørende tingrettsavgjørelser i avhandlingen som ikke er publisert på Lovdata.